

Алматы Менеджмент Университеті

Баяхметова А.Т., Ашимова А.А.

БАСҚАРУ ЕСЕБІ

Практикумы

AlmaU Press, 2023

ӘОЖ 657
КБЖ 65.290
Б34

*Басылымға «Алматы Менеджмент Университеті»
29.03.2023 ж. №9 Ғылыми Кеңес шешімімен ұсынылған*

Рецензент:

Досманбетова А.С. – э.ғ.к., Associate Professor AlamU «Есеп және аудит»
білім беру бағдарламасы бойынша бағдарлама-көшбасшы.
Несипбеков Е.Н. – PhD докторы, Associate Professor,
Еуразиялық технологиялық университеті.

Авторлар:

э.ғ.д., профессор **Баяхметова А.Т.**,
э.ғ.к., асс. профессор **Ашимова А.А.**

Баяхметова А.Т., Ашимова А.А.

Б34 **Басқару есебі: практикумы.** – Алматы: AlmaU Press, 2023. – 76 б.

ISBN 978-601-269-323-2

«Басқару есебі» практикумы «Басқару есебі» пәніне қосымша болып табылады және операциялық деңгейдегі басқарушылық есепті кеңірек түсінуге мүмкіндік береді. Бұл практикум экономикалық мамандықтардың студенттеріне арналған және басқару есебін оқытын студенттердің практикалық дағдыларын дамытуға және дәрістерде алынған теориялық негіздерді бекітуге бағытталған.

Тесттер, тапсырмалар және ашық сұрақтар түріндегі тапсырмалар дәріс материалын қамту негізінде құрылған және пәннің төрт негізгі блогымен ұсынылған: шығындарды есепке алу әдістері, ауытқуларды талдау, шешім қабылдау және бюджеттеу. Практикумда қамтылған тапсырмалар оқылатын пән шеңберінде семинарлар өткізу барысында анықталған студенттердің қажеттіліктерін ескере отырып ұсынылған.

Алматы Менеджмент университетінің 35 жылдығына арналды

ӘОЖ 657
КБЖ 65.290

ISBN 978-601-269-323-2

© Баяхметова А.Т.,
Ашимова А.А., 2023
© AlmaU Press, 2023 г.
© ИП «Балауса», 2023

I БЛОК. ШЫҒЫНДАРДЫ ЕСЕПКЕ АЛУ ӘДІСТЕРІ

- 1 Компания А және В екі өнім шығарады. Келесі жылға арналған шығындар туралы бюджеттік деректер төменде келтірілген:

	А өнімі	В өнімі
Тікелей материалдар, \$/бірлік	10	8
Тікелей еңбек, \$/бірлік	6	5
Өзгермелі ӨҮШ, \$/бірлік	3	2
Тұрақты ӨҮШ, \$	56 000	
Өнім шығарылымы, бірліктер саны	20 000	25 000
Бір бірлікке еңбек сағаттарының саны	0,6	0,5
Бір бірлікке машина-сағаттарының саны	0,2	0,4

Тапсырма: А және В өнім бірліктерінің толық өндірістік құнын есептеу керек.

- 2 Компания тікелей еңбек сағаттарының санына негізделген шығындарды толық сіңірудің нормативтік әдісін қолданады. Төменде компанияның қазан айындағы есептілігінің үзінділері келтірілген:

	Бюджеттік көрсеткіш	Нақты көрсеткіш
Өндіріс көлемі (бірліктер саны)	10 000	9 500
Тікелей еңбек шығындары (сағаттар саны)	5 000	5 100
Тұрақты ӨҮШ	\$40 000	\$42 000

Қазан айында тұрақты өндірістік үстеме шығындар келесі болды:

- А \$2000-ға артық үлестірілген
- В \$2 000-ға жеткіліксіз үлестірілген
- С \$1 200-ға жеткіліксіз үлестірілген
- Д \$4 000-ға жеткіліксіз үлестірілген

- 3 Компания шығындардың маржиналдық әдісімен есептелінген өткен кезеңнің пайдасын \$45 000 көлемінде көрсетті. Қорлардың құны келесідей болды:

Кезеңнің басындағы қорлардың қалдығы = \$16 000
Кезеңнің соңындағы қорлардың қалдығы = \$20 800

Егер компания шығындарды толық сіңіру әдісін қолданса, тауарлық-материалдық құндылықтардың құны келесідей болар еді:

Кезеңнің басындағы қорлардың қалдығы = \$28 000

Кезеңнің соңындағы қорлардың қалдығы = \$36 400

Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелінген есепті пайда қандай болуы керек?

A \$41 400

B \$48 600

C \$57 000

D \$60 600

4 YU компаниясы өнімнің бір түрін шығарады және сатады. Сәуір айындағы бюджеттік деректер төмендегідей:

Өнім бірлігінің сату бағасы	\$9.00
Өнім бірлігіне өзгермелі өндіріс шығындары	\$2.00
Өнім бірлігіне тұрақты өндірістік шығындар	\$3.00
Өнім бірлігіне шаққандағы бюджеттік жалпы пайда	\$4.00

Компания шығындарды толық сіңірудің нормативтік әдісін қолданады. Тұрақты өндірістік үстеме шығындар үшін қолданылатын шығындарды сіңіру мөлшерлемесі айына 40 000 өнім бірлігін құрайтын қалыпты өндіріс көлеміне қарай белгіленеді.

Сәуір айындағы нақты деректер төмендегідей:

Өнім өндірісі, бірліктер	38 000
Сатылған өнім көлемі, бірліктер	35 000
Өнім бірлігінің сату бағасы	\$9.00
Өнім бірлігінің өзгермелі өндіріс шығындары	\$2.00
Тұрақты өндірістік үстеме шығындар	\$118 000

Сәуір айының басында компанияда тауарлық-материалдық құндылықтар болған жоқ. Дебит / кредит ретінде ай сайын тұрақты үстеме шығындардың жеткіліксіз / артық сіңірілуі кірістер мен шығыстар туралы есепте көрсетіледі.

Тапсырма:

1) Шығындарды толық сіңіру әдісін қолдана отырып, сәуір айындағы жалпы пайданы есептеңіз.

2) Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген сәуір айындағы жалпы пайданы және сол кезеңдегі шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісімен есептелетін пайданы салыстырыңыз.

5 Төменде компанияның өткен жылғы есептілігінің үзінділері келтірілген:

	Бюджеттік	Нақты
Тұрақты өндірістік үстеме шығындар	\$180 000	\$165 000
Өндіріс деңгейі	12 000 бірлік	11 500 бірлік

Жыл ішінде дайын өнім қоры 700 бірлікке қысқарды. Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісін қолдана отырып есептелген бір жылдағы пайда \$36,000 құрады.

Тапсырма: шығындарды толық сіңіру әдісін қолдана отырып, бір жылдағы пайданы есептеңіз.

6 Компанияның бюджеті айына 5000 бірлік В өнімін өндіруді көздейді. В өнімінің қоры келесі айдың басында және соңында тиісінше 400 және 900 бірлік болуы тиіс. Бюджетке сәйкес, сату бағасы және В өнімінің бірлігіне өзгермелі өндірістік шығындар келесідей:

	\$ бір бірлікке шаққанда
Сату бағасы	20.00
Тікелей шығындар	6.00
Өзгермелі өндірістік үстеме шығындар	3.50

Бюджетке сәйкес тұрақты өндірістік үстеме шығындардың жалпы сомасы айына \$29,500 құрайды.

Компания бюджетте көзделген өндірілген өнім бірліктерінің саны негізінде тұрақты өндірістік үстеме шығыстарды толығымен бөледі.

Бюджетке сәйкес, шығындарды толық сіңіру әдісін қолданған кезде келесі айда В өнімнен түсетін пайда \$20 700 құрайды.

Тапсырма: шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі негізінде есепті дайындаңыз, онда келесі айдағы В өнімінен бюджетте көзделген пайданы көрсету қажет.

- 7 Компанияның бюджеті желтоқсан айында 5000 дана С өнім шығаруға арналған. Желтоқсан айына арналған бюджетке сәйкес, кезеңнің басында С өніміне арналған қорлар 400 бірлікті құрайды. Кезең соңында – 900 бірлік. Желтоқсан айында С өнімін өндіруге арналған бюджеттік шығындар төменде келтірілген құрылымға ие.

Бірлікке шаққандағы өзгермелі тікелей шығындар - \$6.00

Бірлікке шаққандағы өзгермелі өндірістік үстеме шығындар - \$3.50

Жиынтық тұрақты өндірістік үстеме шығындар - \$29 500

Компания үстеме шығындарды өндірілген өнім бірліктерінің бюджеттік санына қарай бөледі.

Желтоқсан айындағы С өнімі бойынша шығындарды толық сіңіру әдісі бойынша есептелген бюджеттік пайда келесідей болады:

А шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептеуге қарағанда \$2 950-ға төмен

В шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептеуге қарағанда \$2 950-ға жоғары

С шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептеуге қарағанда \$4 700-ға төмен

Д шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептеуге қарағанда \$4 700-ға жоғары

- 8 Компания толық сіңіру әдісімен шығындарды есептеудің нормативтік жүйесін қолданады. Өткен жылы бюджетте жоспарланған тұрақты өндірістік үстеме шығындар \$330 000 құрады, ал жоспарланған өнім 220 000 бірлікті құрады. Қаржы жылының соңында тұрақты өндірістік үстеме шығыстардың бақылау шотының дебетіне жатқызылған тұрақты өндірістік үстеме шығыстардың жалпы сомасы \$260 000, ал нақты өндіріс көлемі 200 000 бірлікті құрады.

Тұрақты өндірістік үстеме шығындардың артық / жеткіліксіз сiңiрiлy i келесiдей болды:

- A \$40 000 артық сiңiрiлген
- B \$40 000 жеткiлiксiз сiңiрiлген
- C \$70 000 артық сiңiрiлген
- D \$70 000 жеткiлiксiз сiңiрiлген

- 9 C компаниясы өткiзу қабiлеттiлiгi негiзiнде есепке алу жүйесiн қолданады. X өнiм бiрлiгi үшiн келесi көрсеткiштер белгiлi:**

Сату бағасы = \$50

Материалдық шығындар = \$16

Конверсиялық (айырбастау) шығындары = \$20

Тар жолды өту уақыты = 8 минут

X өнiмi бойынша бiр сағаттағы тар жолдан өтуден түсетiн табыстылық:

- A \$105
- B \$225
- C \$255
- D \$375

- 10 «Алдыңғы немесе кейiнгi процестерге қарағанда өндiрiстiк қуаты төмен және осылайша өткiзу қабiлеттiлiгiн шектейтiн ұйым iшiндегi процесс» деп ненi анықтауға болады?**

- A Тар жол
- B Шектеу
- C Шектеу факторы
- D Тосқауыл факторы

- 11 Компания әртүрлi өнiм түрлерiн шығара алады, бiрақ қазiргi уақытта белгiлi бiр жабдықтың жұмыс уақыты шектеулi. Қазiргi уақытта бұл шектеу жылына 12000 сағат деңгейiнде белгiленген. Өнiмнiң бiр түрiн өндiру үшiн құны \$ 5 материал пайдаланылады, содан кейiн ол сату бағасы \$12 болатын дайын өнiмге айналады. Бұл өнiмнiң әрбiр бiрлiгiн өндiру үшiн 45 минуттық машина уақыты қажет. Конверсиялық (айырбастау) шығындары жылына \$ 144 000 құрайды.**

Тапсырма: осы өнімнің өткізу қабілеттілік Коэффициентін табыңыз.

- 12 Өндірістік компания X өніміне қазан айындағы келесі шығындарды есепке алды:**

	\$
Тікелей материалдық шығындар	20 000
Тікелей еңбек шығындары	6 300
Өзгермелі өндірістік үстеме шығындар	4 700
Тұрақты өндірістік үстеме шығындар	19 750
Өзгермелі сату шығындары	4 500
Тұрақты сату шығындары	16 800
X өнімінің жалпы құны	72 050

Қазан айында 4000 дана X өнімі шығарылды, тек 3600 дана сатылды. Қазан айының басында қорлар болмады.

Өткізу қабілеттілігі негізінде есепке алу әдісі бойынша есептелген X өнім қорларының қазан айының соңындағы құны:

- A \$630
- B \$1 080
- C \$1 100
- D \$2 000

- 13 Өндірістік компания бірлігі үшін \$45 сататын бір өнімді шығарады. Соңғы өткен кезеңдегі бюджеттік көрсеткіштер келесідей болды:**

Өндіріс көлемі және сату көлемі	2 000 бірлік
Материалдық шығындар	\$13 500
Тікелей еңбек шығындары	\$11 800
Өндірістік тұрақты үстеме шығындар	\$32 400
Өндірістік емес тұрақты үстеме шығындар	\$21 900

Нақты өндіріс көлемі мен кезеңдегі нақты шығындар бюджетке тең болды, ал нақты сату көлемі небәрі 1800 бірлікке жетті. Кезеңнің басында қорлар болмады.

Тапсырма: келесі әдістерді қолданып кезең ішіндегі пайданы есептеңіз:

- (a) шығындарды толық сіңіру әдісі
- (b) шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі
- (c) өткізу қабілеттілігіне негізделген шығындарды есепке алу әдісі

Келесі мәліметтер 14 және 15 тапсырмаларға қатысты

Келесі деректер өндірістік компанияға қатысты. Тамыз айының басында қорлар болмады. Тамыз айында 2000 бірлік X өнімінің 2000 бірлігі тамыз айында өндірілді, бірақ тек 1750 бірлік сатылды. Тамыз айында X өнімі үшін қаржылық көрсеткіштер мыналарды құрады:

	\$
Материалдық шығындары	40 000
Еңбек шығындары	12 600
Өзгермелі өндірістік үстеме шығындар	9 400
Тұрақты өндірістік үстеме шығындар	22 500
Өзгермелі сату шығындары	6 000
Тұрақты сату шығындары	19 300
Тамыз айындағы X өніміне жалпы шығындар	<u>109 800</u>

14 Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептелген 31 тамыздағы X өнім қорларының құны келесіні құрайды:

- A \$6 575
- B \$7 750
- C \$8 500
- D \$10 562

15 Өткізу қабілеттілігі негізінде есепке алу әдісі бойынша есептелген 31 тамыздағы X өнім қорларының құны келесі \$ _____

SM компаниясы Y1 және Y2 екі өнімін шығарады.

Компанияның жабдықтары бір уақытта тек бір өнімді шығаруға қабілетті. Екі өнімді әртүрлі санаттағы жұмысшылардың екі бөлімшесі

шығарады. Екі өнімді өндіру үшін жұмыс уақытының қажеттілігі келесідей:

Өнім бірлігіне шаққандағы минуттар

Y1	Y2
Бөлімше 1 = 12	Бөлімше 2 = 20
Бөлімше 1 = 16	Бөлімше 2 = 15

Төменде ағымдағы сату бағалары және екі өнім үшін шығындар туралы мәліметтер келтірілген:

	Y1 бір бірлікке \$	Y1 бір бірлікке \$
Сату бағасы	50.00	65.00
Тікелей материалдық шығындары	10.00	15.00
Тікелей еңбек шығындары	10.40	6.20
Өзгермелі үстеме шығындар	6.40	9.20
Тұрақты үстеме шығындар	12.80	18.40
Бірлікке шаққандағы пайда	10.40	16.20

Қазіргі уақытта еңбек сағаттарының тапшылығы бар және күн сайын 1 және 2 бөлімшелердегі мүмкін болатын ең жоғары жұмыс уақыты сәйкесінше 480 және 840 минутты құрайды.

SM компаниясының бюджетін әзірлеу мақсатында өнім өндірудің оңтайлы деңгейін (оңтайлы өндірістік жоспар) айқындау қажет. Барлық өнімдер сатылатыны алдын-ала белгілі.

Компания мамандары әр өнімнің максималды өндірісін есептеп, 1-бөлім өндіріс процесінде тар жол екенін анықтады. Келесі мәліметтер алынған:

	Y1 Өндірістің максималды көлемі	Y1 Өндірістің максималды көлемі
Бөлімше 1	480 мин / 12 мин = 40 бірлік	480 мин / 16 мин = 30 бірлік
Бөлімше 2	840 мин / 20 мин = 42 бірлік	840 мин / 15 мин = 56 бірлік

- 16 Шығындарды есепке алудың маржиналды әдісін қолдана отырып, оңтайлы өндіріс жоспарын есептеңіз, атап айтқанда пайданы барынша арттыруға қабілетті күнделікті өндіріс көлемі, сондай-ақ осы өндіріс көлемі үшін маржиналды пайданың өзін есептеңіз.

Тапсырма: осы өндіріс көлемі үшін оңтайлы өндіріс жоспары мен маржиналды пайданы есептеңіз.

- 17 Өткізу қабілеттілігіне негізделген есепке алу әдісін қолдана отырып, оңтайлы өндіріс жоспарын есептеңіз, атап айтқанда күнделікті өткізу қабілеттілігін барынша арттыруға қабілетті күнделікті өндіріс көлемін есептеңіз, сонымен қатар осы өндіріс көлемінің өткізу қабілеттілігін есептеңіз.

Тапсырма: осы өндіріс көлемі үшін оңтайлы өндіріс жоспары мен өткізу қабілеттілігін есептеңіз.

- 18 Тамақ өнеркәсібі кәсіпорны шығындарды процестік есептеу жүйесін (ABC) қолданады.

Тапсырма: төменде көрсетілгендердің қайсысы өндірістік объектіні қолдау қызметіне және өнімді қолдау қызметіне не жататынын анықтаңыз (әр қолайлы нүктеге қарама-қарсы терезеге белгі қойыңыз).

Өндірістік объектіні қолдау	Өнімді қолдау

1. Жалпы әкімшілік қызмет
2. Зауытты басқару
3. Жеке өнімдер мен қызметтерді техникалық қолдау
4. Өнім спецификациясының тізімдерінің дерекқорын жаңарту
5. Жылжымайтын мүлікті басқару

19 Төмендегі мәлімдемелердің қайсысы дұрыс? (Барлық сәйкес жауаптарды белгілеңіз)

Дұрыс па?

1. Шығындар драйвері – бұл қызмет түрінің шығындар мөлшерінің өзгеруіне себеп болатын кез-келген фактор
2. Ұзақ мерзімді өзгермелі үстеме шығындарға арналған шығындар драйвері-бұл қызмет көлемі
3. Шығындарды толық сіңірудің дәстүрлі әдісі кішігірім өндіріс өнімдеріне үстеме шығындарды жеткілікті түрде бөлуге бейім емес

20 JIT жүйесі туралы төмендегі мәлімдемелердің қайсысы дұрыс?

A JIT жүйесі ұйымға жеткізу тізбегіндегі ақаулар қаупін азайтуға мүмкіндік береді

B Бизнесің тар географиялық ауқымы JIT принципін қолдануды қиындатады

C JIT жүйесін қолдану қорлардың ескіру қаупінің жоғарылауына әкеледі

D JIT принципін сұраныс динамикасын болжау қиын болған жағдайда қолдану қиынырақ

21 Төменде көрсетілгендердің қайсысы JIT жүйесін сәтті енгізуге ықпал етеді? (Әр сәйкес жауапқа қарама-қарсы терезеге белгі қойыңыз).

JIT енгізу аспектілері

1. Өнімге сұраныс болған жағдайда ғана өндіріс болады
2. Жабдықты жөндеудің/қайта реттеудің жалпы уақытын үнемдеу
3. Жабдықтар мен жұмысшыларды орындалатын жұмыс түрі бойынша емес, өндірілетін өнім немесе компонент бойынша топтастыру

22 Сапа шығындары контекстінде оқыту және қайта құру шығындары келесідей жіктеледі:

	Оқыту шығындары	Қайта құру шығындары
A	сапаның төмендігіне байланысты ішкі шығындар	сапаның төмендігіне байланысты сыртқы шығындар
B	ақаулардың алдын алу шығындары	сапаның төмендігіне байланысты сыртқы шығындар
C	сапаның төмендігіне байланысты сыртқы шығындар	сапаның төмендігіне байланысты ішкі шығындар
D	ақаулардың алдын алу шығындары	сапаның төмендігіне байланысты ішкі шығындар

23 «Дәл уақытында» (JIT) сатып алу жүйесіне келесі анықтама беруге болады:

A Сатып алу жүйесі, онда материалдарды сатып алу алынған және жұмсалған материалдардың көлемі сәйкес келетіндей шарттық негізде жүзеге асырылады

B Дайын өнімге күтілетін сұранысқа негізделген сатып алу жүйесі

C Сатып алу жүйесі, онда қайта тапсырыс бойынша материалдарды сатып алу үшін қорлардың белгіленген деңгейге жетуі негіз болып табылады

D Қорларды сатып алу және сақтау шығындарын азайтатын сатып алу жүйесі

24 Төмендегі тізімнен қазіргі өндіріс ортасын дәстүрліден ерекшелендіретін сипаттамаларды таңдаңыз:

A Өнімді әзірлеудің қысқа мерзімдері

B Жұмыс күшінің жоғары құны

C Жанама үстеме шығындардың жоғары деңгейі

D Өнімдердің ұзақ өмірлік циклдары

E Өнімдердің шағын партиялары

F Сапаға аз көңіл бөлу

25 Тізімнен **JIT** енгізу үшін үлкейтуге тура келетін көрсеткішті таңдаңыз

A Қор деңгейі

B Аяқталмаған өндіріс деңгейі

C Партия мөлшері

D Сапа стандарттары

26 **TQM** жүйесінде сыртқы бенчмаркинг нормативтік есепке қарағанда неғұрлым қолайлы, тиімділікті бағалау құралы болып табылады, өйткені:

A Нормативтер тез ескіреді

B **TQM** үнемі жетілдіруге баса назар аударады, ал алдын-ала белгіленген ішкі нормативтер жетілдіруге ынталандырмайды

C **TQM** жұмысшыларға үлкен өкілеттіктер беруді талап етеді, ал нормативтік есепке алу тұжырымдамасы бұған қайшы келеді

D Нормативтерді қолдану дәстүрлі жаппай өндірісте ғана мүмкін болады

27 Төменде ұсынылған сапа шығындарын тиісті санаттарға сәйкестендіріңіз:

A Сенімділікті зерттеу

B Қайтарылған өнімді қабылдау және жөндеу

C Өнім сапасын бақылау

D Сапа мәселелерін тергеу

Алдын алу шығындары	
Бағалау шығындары	
Сапасыз болғандықтан ішкі шығындар	
Сапасыз болғандықтан сыртқы шығындар	

28 Экологиялық шығындарды келесі төрт санатқа жіктеңіз:

А Экологиялық сақтандыру шығындары

В Объектінің болашағы үшін алаңды зерттеуге арналған шығындар

С Қызметкерлерге өтемақы төлемдері

Д Қызметкерлерді оқыту шығындары

Е Жергілікті халықтың медициналық шығындары

Алдын алуға арналған экологиялық шығындар	
Бағалауға арналған экологиялық шығындар	
Экологиялық ішкі шығындар	
Экологиялық сыртқы шығындар	

29 Сапаны әмбебап басқару тәсілін қолдану сапаға сәйкестік шығындарына және сапаға сәйкес келмейтін шығындарға мұқият назар аударуды білдіреді. Бұл шығындар мен ақаулар немесе ақау деңгейі арасындағы байланыс:

Егер сапаға сәйкес келмейтін шығындар _____ болса, онда ақаулар немесе ақау деңгейі төмендейді.

Егер сапасына сәйкес келмейтін шығындар _____ болса, онда ақаулар немесе ақау деңгейі өседі.

Бұл ақаулар деңгейін төмендету мақсатына жеткенде, сапаға жұмсалатын жалпы шығындар келесідей _____ болады дегенді білдіреді.

Тапсырма: жоғарыдағы сөйлемдерге жауап санын енгізіңіз. 1 - өседі, 2 - азаяды, 3 - ең төменгі деңгейге жетеді.

30 Ұсынылған сапа шығындарының тізімінен алдын-алу шығындарына қатысты тек соларды таңдаңыз:

Сапасыздықтың себебі болып табылатын технологиялық процестерді жақсартуға арналған шығындар	
Келіп түскен материалдарды тексеруге арналған шығындар	
Кепілдік міндеттемелері бойынша сот ісін жүргізу	
Жабдықты үнемі күтіп ұстау және жөндеу	
Түзетулерді тексеру шығындары	
Жобалау процесіне сапаны енгізу	

Тапсырма: алдын алу шығындарына жатқызылатын шығындарды таңдаңыз.

I БЛОК ЖАУАПТАРЫ

1-ші Тапсырма Жауабы: А өнім бірлігінің өндірістік өзіндік құны = 19,8
В өнім бірлігінің өндірістік өзіндік құны = 16,6

Шешімі:

Тұрақты ӨҮШ машина-сағат негізінде өнім бірліктеріне бөлінеді делік.

1. А және В өнімдерін толық көлемде өндіруге қажетті машина-сағаттар санын есептеу:

$$20\ 000 \text{ бірлік} \times 0,2 \text{ машина/сағат} + 25\ 000 \text{ бірлік} \times 0,4 \text{ машина/сағат} = 14\ 000 \text{ машина/сағат}$$

2. 1 машина/сағат тұрақты ӨҮШ ставкасы = $\$56\ 000 / 14\ 000$ машина/сағат = 4 \$/сағат

3. Өнім бірлігіне тұрақты ӨҮШ ставкасы:

$$\text{А өнімі} = 0,2 \text{ машина/сағат} \times 4 \text{ \$/ машина/сағат} = 0,8 \text{ \$/бірлік}$$

$$\text{В өнімі} = 0,4 \text{ машина/сағат} \times 4 \text{ \$/ машина/сағат} = 1,6 \text{ \$/бірлік}$$

4. А және В өнім бірлігіне өндірістік өзіндік құнды есептеу:

	А өнімі	В өнімі
Тікелей материалдар, \$/бірлік	10	8
Тікелей еңбек, \$/бірлік	6	5
Өзгермелі ӨҮШ, \$/бірлік	3	2
Тұрақты ӨҮШ, \$/бірлік	0,8	1,6
Өнім бірлігінің өндірістік өзіндік құны	19,8	16,6

2-ші Тапсырма Жауабы: С

Шешімі:

1. Бір бірлікке тұрақты ӨҮШ ставкасы = $40\ 000 / 10\ 000 = 4$ \$/бірлік

2. Бір бірлікті өндіруге 2 сағат жұмсау керек немесе $10\ 000/5000 = 2$ бірлік /сағат

3. 5 100 сағат көлеміндегі нақты тікелей еңбек шығындарына үстеме шығындар келесі болады = $5\ 100$ сағат $\times 8$ \$/сағат = \$40 800

4. Артық немесе жеткіліксіз үстеме шығындар сіңірілген екенін анықтайық:

$5\ 100 \times 8 - 42\ 000 = \$1\ 200$ (жеткіліксіз бөлінген)

3-ші Тапсырма Жауабы: С

Шешімі:

Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісін қолдана отырып есептелген пайда = \$45 000

Минус: кезеңнің басындағы қорларға енгізілген тұрақты шығындар

$(28\ 000 - 16\ 000) = (12\ 000)$

Плюс: кезең соңындағы қорға енгізілген тұрақты шығындар

$(36\ 400 - 20\ 800) = 15\ 600$

Шығындарды толық сіңіру әдісін қолдана отырып есептелген пайда = 48 600

Балама тәсіл:

Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісін қолдана отырып, тауарлық-материалдық құндылықтар деңгейін арттыру = \$ 4 800

Шығындарды толық сіңіру әдісін қолдана отырып, тауарлық-материалдық құндылықтар деңгейін арттыру = \$ 8 400

Айырмашылық = қор толық тағайындаған тұрақты үстеме шығыстар = \$ 3 600

Тауарлық-материалдық қорлардың деңгейі артып келеді, осыған байланысты шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген пайда, маржиналдық әдіспен есептелген пайдан, сіңірілген тұрақты үстеме шығындар сомасынан жоғары.

Шығындарды толық сіңіру әдісін қолданған кездегі пайда = \$ 45 000 + \$3 600 = \$48 600

4-ші Жауабы:
Тапсырма

Шығындарды толық сіңіру әдісімен жалпы пайда = \$136 000

Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісімен жалпы пайда = \$127 000

Шешімі:

1. Бюджеттік жалпы пайда = 35 000 бірлік x 4 \$/бірлік = \$140 000

2. Сіңірілген ӨҮШ = 38 000 бірлік x 3 \$/бірлік = \$114 000

Минус: жұмсалынған ӨҮШ = \$118 000 (тапсырманың шарты бойынша)

Тең: жеткіліксіз бөлінген = \$4 000

3. Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген жалпы пайда = \$140 000 - \$4 000 = \$136 000

4. Қорлар = 38 000 бірлік - 35 000 бірлік = 3 000 бірлік

5. Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген жалпы пайда = \$136 000

Минус: қорлардағы өзгерістер = 3 000 бірлік

Тең: Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісімен жалпы пайда = \$127 000

6. Тексеру: 35 000 x 9 = 315 000

315 000 - 0 + 38 000 x 2 - 3 000 x 2 = 245 000

245 000 - 118 000 = 127 000.

5-ші Жауабы: Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген
Тапсырма пайда \$25 500

Шешімі:

1. Тұрақты үстеме шығындар ставкасы = \$180 000 / 12 000 бірлік = 15 \$/бірлік

2. Қорлардағы өзгерістер = 700 бірлік x 15 \$/бірлік = \$10 500

3. Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген пайда
= \$36 000 - \$10 500 = \$25 500

6-ші Тапсырма Жауабы: Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша есептелген пайда \$17 750

Шешімі:

1. Шығындарды толық сіңіру әдісімен есептелген пайда =
\$20 700

2. Қорлардағы өзгерістер = \$2 950

3. Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша
есептелген пайда = \$17 750

4. Сатылған өнімдер: 400 + 5000–900 = 4 500 бірлік

Сатудан түскен түсім: 4 500 бірлік x \$20.00 = \$90 000

Минус: сату өзіндік құны = \$42 750

Жалпы пайда: \$90 000 - \$42 750 = \$47 250

Минус: тұрақты үстеме шығындар = \$47 250 - \$29 500 =
\$17 750

Шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша
есептелген пайда = \$17 750

7-ші Тапсырма Жауабы: В

Шешімі:

Кезең басындағы қорлар 400 бірлікті, кезең соңындағы қорлар
900 бірлікті құрады, бұдан әрі қорлар ұлғайды.

Егер өндіріс көлемі сату көлемінен асып кетсе, шығындарды
толық сіңіру әдісін қолданудың нәтижесі пайданың өсуі бо-
лады.

Пайда айырмашылығы:
= қорлардың өзгеруі x бірлік үшін тұрақты өндірістік шығындар
= $(900-400) \times \$29\,500 / 5\,000$ бірлік = \$2 950

8-ші Жауабы: А

Тапсырма

Шешімі:

Үстеме шығындарды бөлу мөлшерлемесі = $\$330\,000 / 220\,000$
= \$1.50 бір бірлікке

Сіңірілген үстеме шығындар $(200\,000 \text{ бірлік} \times \$1.50 = \$300\,000$

Минус: нақты үстеме шығындар = \$260 000

Тең: артық сіңіру = \$40 000

9-ші Жауабы: С

Тапсырма

Минутына тар жолдың табыстылығы = (сату бағасы - материалдардың құны – / тар жолдың өту уақыты

Осылайша, минутына тар жолдың табыстылығы = $(50-16)/8$
= \$4.25

Сағатына тар жолдың табыстылығы = $\$4.25 \times 60 = \255

10-ші Жауабы: А

Тапсырма

Өткізу қабілеттілігін есепке алу әдісін қолданудың мақсаты - өткізу қабілеттілігін арттыру үшін кедергілерді азайту немесе жою.

11ші Жауабы: Бұл өнімнің өткізу қабілеттілігінің коэффициенті 0.778

Тапсырма

Шешімі:

Бір зауыттық сағаттың табыстылығы \$9.333

Зауыттық жиіліктегі шығындар = $\$144\,000/12\,000 = \12

Өткізу қабілеттілігінің коэффициенті = $9.333/12=0.778$

12-ші Жауабы: D

Тапсырма

Шешімі:

Өткізу қабілеттілігі негізінде есепке алуды қолдану кезінде қорлар материалдардың шығындары бойынша бағаланады
Қорлардың құны = $20\,000/4\,000 \times 400$ бірлік = $\$2\,000$

13-ші Жауабы:

Тапсырма

(a) шығындарды толық сіңіру әдісі бойынша пайда = $\$7\,170$

(b) шығындарды есепке алудың маржиналдық әдісі бойынша пайда = $\$3\,930$

(c) өткізу қабілеттілігін есепке алу әдісі бойынша пайда = $\$2\,750$

Шешімі:

(a) шығындарды толық сіңіру әдісі бойынша пайда
Кезең соңындағы қорлардың құны = $(13\,500 + 11\,800 + 32\,400) \times 200/2\,000 = \$5\,770$

	\$	\$
Сатудан түскен түсім (1 800 x 45)		81 000
Өндіріс шығындары	57 700	
Кезең соңындағы қорларды шегергенде	5 770	
Сату құны		<u>51 930</u>
Жалпы пайда		29 070
Өндірістік емес тұрақты үстеме шығындар		<u>21 900</u>
Пайда		7 170

(b) шығындарды есепке алудың маржиналдык әдісі бойынша пайда Кезең соңындағы қорлардың құны = $(13\ 500 + 11\ 800) \times 200/2\ 000 = \$2\ 530$

	\$	\$
Сатудан түскен түсім (1 800 x 45)		81 000
Өзгермелі өндіріс шығындары	25 300	
Кезең соңындағы қорларды шегергенде	<u>2 530</u>	
Сатудың өзіндік құны		<u>22 770</u>
Маржиналдык пайда		58 230
Тұрақты үстеме шығындар		<u>54 300</u>
Пайда		<u>3 930</u>

(с) өткізу қабілеттілігін есепке алу әдісі бойынша пайда Кезең соңындағы қорлардың құны = $13\ 500 \times 200/2\ 000 = \$1\ 350$

	\$	\$
Сатудан түскен түсім (1 800 x 45)		81 000
Материалдық шығындар	13 500	
Кезең соңындағы қорларды шегергенде	<u>1 350</u>	
Сату құны		<u>12 150</u>
Өткізу қабілеті		68 850
Операциялық шығындар		<u>66 100</u>
Пайда		<u>2 750</u>

14-ші Тапсырма Жауабы: В

Шешімі:

Тауарлық-материалдық қорлар өндіріс шығындары бойынша, дәлірек айтқанда өзгермелі өндіріс шығындары бойынша бағаланады

Бірлік шығындары = $(40\ 000 + 12\ 600 + 9\ 400) / 2\ 000 = 31$ \$/
бірлік

Кезең соңындағы қорлар = $2\ 000 - 1\ 750 = 250$ бірлік

Демек, кезеңнің соңындағы тауарлық-материалдық құнды-
лықтардың құны = 250 бірлік \times $31 = 7\ 750$

**15-ші Тапсырма Жауабы: Өткізу қабілетін есепке алу жүйесіндегі 31 тамыз-
дағы X қорларының құны \$5 000**

Шешімі:

Өткізу қабілеті негізінде есепке алғанда дайын өнім тікелей
материалдарға жұмсалатын шығындар бойынша бағаланатын
болады

Бірлік шығындары = $\$40\ 000 / 2\ 000$ бірлік = $\$20$ на бірліку

Кезең соңындағы қорлар = $2\ 000 - 1\ 750 = 250$ бірлік

Демек, кезеңнің соңындағы тауарлық-материалдық құнды-
лықтардың құны = 250 бірлік \times $\$20 =$
 $\$5\ 000$

**16-ші Тапсырма Жауабы: Оңтайлы жоспар Y2-ге бағытталған. Максимал-
ды саны = 30 бірлік. Маржиналдық пайда = \$1 038**

Шешімі:

	Y1	Y2
	\$	\$
Сату бағасы	50	65
Өзгермелі шығындар	26.80	30.40
Маржиналдық пайда	23.20	34.60
Бірлік «тар жерден» өту үшін минут- тар саны	12	16
Минутына шекті пайда	1.93	2.16
Басымдық	2	1

Оңтайлы жоспар Y2-ге бағытталған. Максималды саны =
= 30 бірлік. Маржиналдық пайда = 30 бірлік x \$34.60 бір бірлікке
= \$1 038

17-ші Жауабы: Оңтайлы жоспар Y2-ге бағытталған. Максимал-
Тапсырма ды саны = 40 бірлік. Өткізу қабілеті = \$1 600

Шешімі:

	Y2	Y2
	\$	\$
Сату бағасы	50	65
Тікелей материалдар шығындары	10	15
Өткізу қабілеті	40	50
Бірлік «тар жерден» өту үшін минут- тар саны	12	16
Минутына маржиналдық пайда	1.93	2.16
Басымдық	2	1

Оңтайлы жоспар Y1-ге бағытталған. Максималды саны =
= 40 бірлік. Өткізу қабілеті = 40 бірлік x \$40 бір бірлікке
= \$1 600

18-ші Жауабы төмендегі кесетеді келтірілген.
Тапсырма

	Өндірістік объектіні қолдау	Өнімді қолдау
1. Жалпы әкімшілік қызмет	✓	
2. Зауытты басқару	✓	
3. Жеке өнімдер мен қызмет- терді техникалық қолдау		✓
4. Өнім спецификациясының дерекқорын жаңарту		✓
5. Жылжымайтын мүлікті басқару	✓	

19-ші Жауабы төмендегі кесетеді келтірілген.
Тапсырма

Дұрыс па?

1. Шығындар драйвері - бұл қызмет түрінің шығындар мөлшерінің өзгеруіне себеп болатын кез-келген фактор ✓
2. Ұзақ мерзімді өзгермелі үстеме шығындарға арналған шығындар драйвері-бұл қызмет көлемі ✓
3. Шығындарды толық сіңірудің дәстүрлі әдісі кішігірім өндіріс өнімдеріне үстеме шығындарды жеткілікті түрде бөлуге бейім емес ✓

20-ші Жауабы: D
Тапсырма

ЛТ принципін сұраныс динамикасын болжау қиын болған жағдайда қолдану қиынырақ

21-ші Жауабы төмендегі кестеде келтірілген.
Тапсырма

**ЛТ енгізу
аспек-
тілері**

- 1.Өнімге сұраныс болған жағдайда ғана өндіріс болады ✓
- 2.Жабдықты жөндеудің/қайта реттеудің жалпы уақытын үнемдеу
- 3.Жабдықтар мен жұмысшыларды орындалатын жұмыс түрі бойынша емес, өндірілетін өнім немесе компонент бойынша топтастыру ✓

22-ші Жауабы: D
Тапсырма

Оқыту сапаның төмендігіне байланысты болашақ шығындардың алдын алуы керек. Қайта өңдеу шығындары сапаның төмендігіне байланысты ішкі шығындар болып табылады.

23-ші Жауабы: А

Тапсырма

Сатып алу жүйесі, онда материалдарды сатып алу алынған және жұмсалған материалдардың көлемі сәйкес келетіндей шарттық негізде жүзеге асырылады.

24-ші Жауабы: А, С, Е

Тапсырма

Жұмыс күшінің жоғары құны, өнімнің ұзақ өмірлік циклі және сапаға аз көңіл бөлу дәстүрлі өндірістік ортаның сипаттамалары болып табылады

25-ші Жауабы: D

Тапсырма

Ұсынылған тізімнен жіт-сапа стандарттарын енгізу үшін тек бір көрсеткішті арттыру керек.

26-ші Жауабы: B

Тапсырма

TQM үнемі жетілдіруге баса назар аударады, ал алдын-ала белгіленген ішкі нормативтер жетілдіруге ынталандырмайды.

27-ші Жауабы: А, С, D, B

Тапсырма

Алдын алу шығындары	A
Бағалау шығындары	C
Сапасыз болғандықтан ішкі шығындар	D
Сапасыз болғандықтан сыртқы шығындар	B

28-ші Жауабы: D, B, A и C, E

Тапсырма

Алдын алуға арналған экологиялық шығындар	D
Бағалауға арналған экологиялық шығындар	B
Экологиялық ішкі шығындар	A, C
Экологиялық сыртқы шығындар	E

29-ші Жауабы: 1 (өседі), 1 (өседі), 3 (ең төменгі деңгейге жетеді)
Тапсырма

Егер сапаға сәйкес келмейтін шығындар **1 - өседі** болса, онда ақаулар немесе ақау деңгейі төмендейді.

Егер сапасына сәйкес келмейтін шығындар **1 - өседі** болса, онда ақаулар немесе ақау деңгейі өседі.

Бұл ақаулар деңгейін төмендету мақсатына жеткенде, сапаға жұмсалатын жалпы шығындар келесідей **3 - ең төменгі деңгейге жетеді** болады дегенді білдіреді.

Тапсырма: жоғарыдағы сөйлемдерге жауап санын енгізіңіз. 1 - өседі, 2 - азаяды, 3 - ең төменгі деңгейге жетеді.

30-ші Жауабы:
Тапсырма

Сапасыздықтың себебі болып табылатын технологиялық процестерді жақсартуға арналған шығындар
Келіп түскен материалдарды тексеруге арналған шығындар

Кепілдік міндеттемелері бойынша сот ісін жүргізу

Жабдықты үнемі күтіп ұстау және жөндеу

✓

Түзетулерді тексеру шығындары

Жобалау процесіне сапаны енгізу

✓

II БЛОК. АУЫТҚУЛАРДЫ ТАЛДАУ

- 31 **Ниже приведена информация о реализации за последний квартал:**

	Бюджет	Факт
Сату, бірлік	400	510
Бірлік үшін сату бағасы	\$45	\$43
Толық өзіндік құны	\$24	\$22
Бірлікке арналған өзгермелі шығындар	\$18	\$17

Тапсырма: сату бағасы бойынша ауытқуларды, сату көлемі бойынша жалпы және маржиналдық пайданың ауытқуын есептеңіз.

- 32 **Компания бір өнімді шығарады. Бұл өнімді өндіру үшін бюджетке сәйкес 4 кг материал қажет, ал бағасы кг үшін \$15.**

Төменде А материалын нақты өндіру, сатып алу және пайдалану туралы ақпарат берілген:

Өндіріс көлемі	2 000 бірлік
Сатып алынған және пайдаланылған материалдар	8 300 кг
Материалдық шығындары	\$128 650

Тапсырма: материалдар шығындары бойынша ауытқуларды есептеңіз.

- 33 **Қаңтар айында тікелей материалдардың бағасы бойынша ауытқу 2000 қолайлы және тікелей материалдарды пайдалану көлемі бойынша ауытқу – \$450 қолайлы болды. Бірлік өнімін өндіруге арналған материалдың нормативтік саны 6 кг, материалдың нормативтік Бағасы – кг үшін \$3. қаңтарда 600 бірлік өнім өндірілді. Осы кезеңде қорлар деңгейінде өзгерістер болған жоқ.**

Тапсырма: материалды сатып алу көлемін анықтаңыз және жауаптың дұрыс нұсқасын таңдаңыз.

A 2 000 кг

B 2 933 кг

C 3 450 кг

D 3 600 кг

34 Төменде келтірілген ең жақсы кескіннің қайсысы негізгі нормативті сипаттайды?

A Қалыпты шығындар мен үзілістер болмайтын тамаша жағдайлар үшін белгіленген норматив

B Тиімді жұмыс деңгейіне арналған норматив, бірақ ол қалыпты шығындар мен тоқтап қалуға мүмкіндік береді

C Біраз уақыт бойы өзгеріссіз қалатын норматив

D Ағымдағы бағалар негізінде есептелген норматив

Төмендегі ақпарат 35 және 36 сұрақтарға қатысты.

X39 - өндіріс бөлімі шығаратын көптеген компоненттердің бірі. Оның нормативтік бағасы күтілетін шығарылым көлемінің негізінде айына 10 000 бірлік мөлшерінде есептеледі.

X39 бірлік өндірісінің нормативтік уақыты 2 сағатты құрайды, ол сағатына \$15 мөлшерлемесі бойынша төленеді.

Өзгермелі үстеме шығындардың нормативтік мөлшерлемесі 1 тікелей жұмыс сағатына \$6 құрайды.

Сәуір айында 11 000 бірлік өнім шығарылды, оған 24 000 тікелей жұмыс уақыты жұмсалды, олар үшін \$336 000 төленді. Нақты өзгермелі үстеме шығындар \$180 000 құрады.

35 Сәуір айында тікелей еңбекақы мөлшерлемесі бойынша ауытқу:

A 20 000 (Жағымды)

B 22 000 (Жағымды)

C 24 000 (Жағымсыз)

D 24 000 (Жағымды)

36 Сәуір айында тиімділік бойынша өзгермелі өндірістік үстеме шығындардың ауытқуы:

A 12 000 (Жағымсыз)

B 12 000 (Жағымды)

C 15 000 (Жағымсыз)

D 15 000 (Жағымды)

37 С компанияның өткен кезеңдегі кейбір деректері төменде келтірілген:

Бюджеттік тұрақты үстеме шығындар	\$170 000
Өндірістің бюджеттік көлемі (бірлік)	42 500
Нақты тұрақты үстеме шығындар	\$182 000
Өндірістің нақты көлемі (бірлік)	40 000

Тапсырма: осы кезеңдегі көлем бойынша тұрақты үстеме шығыстардың ауытқуын табыңыз.

Келесі ақпарат 38 және 39 сұрақтарға қатысты.

Аурухана хирургтардың жұмысын бақылау үшін шығындарды есептеудің нормативтік жүйесін қолданады. Төменде маусым айындағы қол жетімді ақпарат берілген:

Көзге операция жасаудың нормативтік уақыты - 2 сағат. Маусым айында офтальмологиялық операциялар бюджетінде 320 операция жасалғаны және офтальмологиялық операцияларға байланысты тұрақты үстеме шығындар \$108 000 құрайтыны көрсетілген.

Нақты нәтижелер жалпы 660 сағат ішінде тек 300 операция жасалғанын және нақты тұрақты үстеме шығындар \$110 000 құрағанын көрсетті.

38 Қуат бойынша тұрақты үстеме шығындардың ауытқуы:

A \$3 375 (Жағымсыз)

B \$3 375 (Жағымды)

C \$10 125 (Жағымды)

D \$10 125 (Жағымсыз)

39 Тиімділік бойынша тұрақты үстеме шығындардың ауытқуы:

A \$3 375 (Жағымсыз)

B \$3 375 (Жағымды)

C \$10 125 (Жағымды)

D \$10 125 (Жағымсыз)

Келесі ақпарат 40 және 41 сұрақтарға қатысты.

XXX компаниясы 10 000 бірлік өнімін өндіруді жоспарлады, оның бір бірлігін дайындау үшін 45 минуттық тікелей еңбек қажет. Тікелей еңбекақы мөлшерлемесі сағатына \$20, өзгермелі үстеме шығындар – Жұмыс сағатына \$15.

Қыркүйек айында 11 000 бірлік өнім өндірілді, оны өндіруге \$168 000 көлемінде төленген 8 000 тікелей еңбек жұмсалды. Қыркүйек айында өзгермелі үстеме шығындар \$132 000 құрады.

40 Қыркүйек айында тікелей еңбек өнімділігі бойынша ауытқу мөлшері қандай:

A \$5 000 (Жағымсыз)

B \$5 000 (Жағымды)

C \$5 250 (Жағымды)

D \$10 000 (Жағымсыз)

41 Қыркүйек айындағы шығындар бойынша өзгермелі үстеме шығындардың ауытқу шамасы қандай:

A \$3 750 (Жағымсыз)

B \$3 750 (Жағымды)

C \$12 000 (Жағымсыз)

D \$12 000 (Жағымды)

42 Көлемі бойынша тұрақты үстеме шығындардың ауытқуы:

A тұрақты үстеме шығындардың бюджеттік шамасы мен нақты өндірілген өнім көлеміне сіңірілген тұрақты үстеме шығындардың нормативтік шамасы арасындағы айырмашылық

B нақты өндірілген өнім көлеміне келетін тұрақты үстеме шығындардың нормативтік шамасы мен нақты жұмсалған тұрақты үстеме шығындардың шамасы арасындағы айырмашылық

C бюджеттік және нақты тұрақты үстеме шығындар арасындағы айырмашылық

D нормативтік тұрақты үстеме шығындардың бюджеттік шамасы мен нақты бағамен қайта есептелген тұрақты үстеме шығындардың бірдей көлемі арасындағы айырмашылық

43 Сипатталған жағдайлардың қайсысы материалдарды пайдалану көлеміндегі қолайсыз ауытқуды түсіндіре алады?

Дұрыс па?

- (i) материалды жоғалтудың стандартты жылдамдығы тым жоғары деп белгіленді
- (ii) сапаның нормативтік деңгейіне қарағанда сапасы төмен материалды сатып алу
- (iii) нормативтік біліктіліктен төмен және тәжірибесі жеткіліксіз жұмысшыларды пайдалану
- (iv) кезең ішінде материалдарды сатып алу мөлшері бюджеттен көп болды, өйткені кезеңдегі өндіріс бюджеттен жоғары болды

44 Сипатталған жағдайлардың қайсысы тиімділік бойынша ауыспалы үстеме шығындардың қолайсыз ауытқуына әкелуі мүмкін?

A қызметкерлерге төленген жоғары бонустар

B біліктілігі төмен жұмысшыларды пайдалану

C қымбат және сапалы материалдарды пайдалану

D жабдықты электрмен қамтамасыз етудің жоғары шығындары

45 Кезеңдегі өндіріс көлемінің коэффициенті 95% - ға тең.

Бұл жағдайда қандай тұжырым дұрыс болады?

A жұмыс істеген сағаттардың нақты саны бюджет санынан асып түседі

B жұмыс істеген сағаттардың нақты саны шығарылымның нақты көлемі үшін нормативтік сағаттар санынан асып түседі

C бюджеттік сағат саны шығарылымның нақты көлемі үшін нормативтік сағат санынан асып түседі

D өндірістің бюджеттік көлемі нақты көлемнен аз

Төмендегі ақпарат 46 және 47 сұрақтарға қатысты

ВП екі материалды араластыру арқылы П100 деп аталатын өнімді шығарады. П100 бір бірлігіне материалдарының нормативтік шығындары төменде келтірілген:

				\$
X материалы	12 литр	\$2.50 -	дан	30
Y материалы	18 литр	\$3.0 -	дан	54

2022 жылдың қазан айында өнімді өндіру үшін пайдаланылған нақты қоспа 984 литр X материалынан және 1 230 литр Y материалынан тұрды. Іс жүзінде қазан айында П100 өнімінің 72 бірлігі шығарылды.

46 2022 жылдың қазан айында тікелей материалдардың құрылымы бойынша жиынтық қолайлы ауытқу \$ _____ болды (үтірден кейін бір белгіге дейін дөңгелектеңіз).

47 2022 жылдың қазан айында берілген шығындар бойынша тікелей материалдардың жиынтық қолайсыз ауытқуы \$ _____ болды (үтірден кейін бір белгіге дейін дөңгелектеңіз).

48 Келесі менеджерлердің қайсысы материалдар құнының қолайсыз ауытқуына жауап береді?

A Өндіріс менеджері

B Сатып алу менеджері

C Персоналды басқару менеджері

D Қаржы менеджер

49 Төменде көрсетілген басшылардың қайсысы еңбек өнімділігінің қолайсыз ауытқуы үшін жауап береді?

A Өндіріс жетекшісі

B Сатып алу бөлімінің басшысы

C Персонал қызметінің басшысы

D Қаржы қызметінің басшысы

50 GG екі R және S өнімдерін шығарады, төменде кезең ішінде дайындалған бюджеттік және нақты мәліметтер келтірілген.

	R өнімі	S өнімі
Бюджеттік деректер		
Өндіріс және сату	4 000 бірлік	6 000 бірлік
Бірлік үшін нормативтік маржиналдық пайда	\$6	\$8
Бірлік үшін нормативтік пайда	\$4	\$3
Нақты деректер		
Өндіріс және сату	6 000 бірлік	6 000 бірлік

Тапсырма: бүкіл жиынтық бойынша сату саны бойынша табыстың ауытқуын табыңыз.

II БЛОК ЖАУАПТАРЫ

31-ші Жауабы:

Тапсырма Сату бағасы бойынша ауытқу = \$1 020 (Жағымсыз)
Сату көлемі бойынша жалпы пайданың ауытқуы = \$2 310 (Жағымды)
Өткізу көлемі бойынша маржиналдық пайданың ауытқуы = \$2 970 (Жағымды)

Шешімі:

Сату бағасы бойынша ауытқу: $(\$45 - \$43) \times 510 \text{ бірлік} = \$1 020$ (Жағымсыз)

Сату көлемі бойынша жалпы пайданың ауытқуы:
 $(400 \text{ бірлік} - 510 \text{ бірлік}) \times (\$45 - \$24) = \$2 310$ (Жағымды)

Өткізу көлемі бойынша маржиналдық пайданың ауытқуы:
 $(400 \text{ бірлік} - 510 \text{ бірлік}) \times (\$45 - \$18) = \$2 970$ (Жағымды)

32-ші Жауабы:

Тапсырма Материалдар бойынша жиынтық ауытқу = \$8 650 (Жағымсыз)
Материалдардың бағасы бойынша ауытқуы = \$4 150 (Жағымсыз)
Материалды пайдалану тиімділігінің ауытқуы = \$4 150 (Жағымсыз)

Шешімі:

Материалдар бойынша жиынтық ауытқу:
 $60\$/\text{бірлік} \times 2 000 \text{ бірлік} - \$128 650 = \$8 650$ (Жағымсыз)

Материалдардың бағасы бойынша ауытқуы:
 $15\$/\text{бірлік} - (\$128 650 / 8 300 \text{ кг}) = 0,5 \text{ \$/бірлік} \times 8 300 \text{ кг} = \$4 150$ (Жағымсыз)

Материалды пайдалану тиімділігінің ауытқуы:
 $2 000 \text{ кг} \times 4 \text{ кг} - 8 300 \text{ кг} = 300 \text{ кг} \times \$15 = \$4 500$ (Жағымсыз)

33-ші Жауабы: С

Тапсырма Шешімі:

600 бірлік өндірісіне (x 6 кг) = 3 600 кг жұмсалуды тиіс еді

Пайдалану көлемі бойынша ауытқу ($\$450$ (Жағымды) /3) = 150 кг

Осылайша, 600 бірлік өндіріске жұмсалды = 3 450 кг

34-ші Жауабы: С

Тапсырма

А нұсқасы идеалды нормативті сипаттайды, В нұсқасы – қол жетімді норматив, D нұсқасы – ағымдағы нормативті.

35-ші Жауабы: D

Тапсырма

Шешімі:

Тікелей еңбек шығындарының жалпы ауытқуы:

24 сағат x \$15/сағат = 360 000–336 000 = \$24 000 (жағымды) – ставка бойынша

36-шы Жауабы: А

Тапсырма

Шешімі:

Өзгермелі үстеме шығыстардың жалпы ауытқуы:

(2 сағат/бірлік x 11 000 x \$6/сағат) – (24 000 сағат x \$6/сағат) = 132 000–144 000 =

\$12 000 (жағымсыз) – тиімділік бойынша

37-ші Жауабы: Осы кезеңдегі көлем бойынша тұрақты үстеме Тапсырма шығындардың ауытқуы \$10 000 құрады

Шешімі:

Сіңіру мөлшерлемесі = \$170 000 / 42 500 бірлік = \$4/бірлік

	Бірлік
Шығарылымның бюджеттік көлемі	42 500
Шығарылымның нақты көлемі	40 000
Бірлік көлемі бойынша ауытқу	2 500 (Жағымсыз)
Тұрақты үстеме шығындардың нормативтік ставкасы / бірлік	x \$4
Көлемі бойынша тұрақты үстеме шығындардың ауытқуы	\$10 000 (Жағымсыз)

38-ші Жауабы: В

Тапсырма

Шешімі:

Нақты уақыт	660
Минус: бюджеттік уақыт	640
Сағаттағы көлем бойынша ауытқу	20 (Жағымды)
Тұрақты үстеме/сағаттың нормативтік уақыты (\$108,000 / (320 x 2 сағат))	x \$168.75
Қуат бойынша тұрақты үстеме ауытқуы	\$3 375 (Жағымды)

39-шы Жауабы: D

Тапсырма

Шешімі:

Операцияларды нақты жүргізудің нормативтік уақыты	600
Минус: нақты уақыт	660
Сағаттағы тиімділік ауытқуы	60 (Жағымсыз)
Тұрақты үстеме/сағаттың нормативтік уақыты (\$108,000 / (320 x 2 сағат))	x \$168.75
Қуат бойынша тұрақты үстеме ауытқуы	\$10 125 (Жағымсыз)

40-шы Жауабы: В
Тапсырма

Шешімі:

Өндіріс 11 000 бірлік болуы керек	8 250
Нақты болғаны	8 000
Сағаттағы өнімділіктің ауытқуы	250 (Жағымды)
Сағаттағы нормативтік мөлшерлеме	x \$20
Өнімділік бойынша ауытқу \$	\$5 000 (Жағымды)

41-ші Жауабы: С
Тапсырма

Шешімі:

8000 сағатқа есептелуі керек еді	120 000
Іс жүзінде есептелген	132 000
Шығындар бойынша ауытқу	12 000 (Н)

42-ші Жауабы: А
Тапсырма

Көлемі бойынша тұрақты үстеме шығындардың ауытқуы – бұл бірлік өніміне тұрақты үстеме шығындардың нормативтік мөлшерлемесіне көбейтілген бюджеттік және нақты шығарылым көлемдерінің арасындағы айырмашылық.

Бұл тұрақты үстеме шығындардың бюджеттік шамасы (өнім шығарудың бюджеттік көлемі x бірлік өніміне тұрақты шығындардың нормативтік ставкасы) мен нақты өндірілген өнім көлеміне есептелген тұрақты үстеме шығындардың шамасы (өнім өндірісінің нақты көлемі x бірлік өніміне тұрақты үстеме шығындардың нормативтік ставкасы) арасындағы айырмамен бірдей

43-ші Жауабы: (ii), (iii)
Тапсырма

Дұрыс па?

- (i) материалды жоғалтудың стандартты жылдамдығы тым жоғары деп белгіленді
- (ii) сапаның нормативтік деңгейіне қарағанда сапасы төмен материалды сатып алу

(iii) нормативтік біліктіліктен төмен және тәжірибесі жеткіліксіз жұмысшыларды пайдалану ✓

(iv) кезең ішінде материалдарды сатып алу мөлшері бюджеттен көп болды, өйткені кезеңдегі өндіріс бюджеттен жоғары болды

44-ші Жауабы: В
Тапсырма

Біліктілігі төмен жұмысшылардың белгілі бір өнім көлемін өндіруге жұмсаған уақыты нормативтен асып кетуі мүмкін. Нәтиже өзгермелі үстеме шығындардың тиімділікке қолайсыз ауытқуы болады.

A нұсқасы тиімділік бойынша ауыспалы үстеме шығыстардың қолайлы ауытқуына әкеледі, өйткені жұмысшылар әдеттегіден жылдамырақ жұмыс істеуі мүмкін.

C нұсқасы сонымен қатар өзгермелі тиімділіктің қолайлы ауытқуына әкелуі мүмкін, өйткені жоғары сапалы материалдарды өңдеу оңайырақ болуы мүмкін, осылайша уақытты үнемдейді.

D нұсқасы өзгермелі үстеме шығындардың қолайсыз ауытқуына әкелуі мүмкін, бірақ өзгермелі үстеме шығындардың тиімділік ауытқуына тікелей әсер етпейді.

45-ші Жауабы: С
Тапсырма

Өндіріс көлемінің коэффициенті = өндірістің нормативтік сағаттары / бюджеттік қуат = 95%. Сонымен, бюджеттік сағат саны > нормативтік сағат саны.

46-шы Жауабы:
Тапсырма

Тікелей материалдардың құрылымы бойынша жиынтық қолайсыз ауытқуы 2022 жылдың қазан айында \$49.2 құрады

	Нақты құрылым л	Нормативтік құрылым л	Айырмашылық л	Баға \$	Ауытқу \$
X	984	885.6	98.4	2.50	246.0
Y	1 230	1 328.4	98.4	3.00	295.2
Барлығы	2 214	2 214	ноль		49.2

47-ші Тапсырма Жауабы: Шығарылым бойынша тікелей материалдардың жиынтық қолайсыз ауытқуы 2022 жылғы қазан айында \$151.2 құрайды

Шешімі:

Нормативтік шығарылым мен нақты шығарылым арасындағы айырмашылық 1.8 бірлік.

Егер нормативтік шығарылым бірліктерінің тек толық санын есептесек - 73, онда жоспардың орындалмау шамасы 1 болады, яғни ауытқу бірлік үшін $1 \times \$84 = \84 (Жағымсыз) болады. Шығарылым бойынша тікелей материалдардың жиынтық қолайсыз ауытқуы 2022 жылғы қазан айында \$151.2 немесе бірлік бойынша $1.8 \text{ бірлік} \times \84 құрайды.

48-ші Тапсырма Жауабы: B

Жеткізушілермен баға келіссөздерін жүргізу - бұл сатып алу бөлімінің әдеттегі қызметі. Сондықтан, егер жеткізуші нормативтік бағадан жоғары бағамен жеткізсе, онда бұл сатып алу менеджерінің жауапкершілігіне жатады.

Материалдардың жақсы мөлшері материалды аз жұмсауға әкелуі керек, бұл өз кезегінде қызметкерлерге рұқсат етілген уақытта көбірек бірлік шығаруға мүмкіндік береді, ал аз бірлік бұзылады немесе қайта қарауды қажет етеді.

49-шы Тапсырма Жауабы: A

Әдетте, өндіріс менеджері өндіріс кестесін жасайды, сондықтан егер еңбек күтілгеннен аз өнімді болып шықса, ол жауап береді.

Жауабы: D

Шешімі:

Бірлік үшін орташа алынған пайда = $\$34\,000 / 10\,000 = \3.40

Сату саны бойынша пайданың ауытқуы

50-ші Тапсырма	Бюджеттік сату көлемі (бірлік)	10 000
	Нақты сату көлемі (бірлік)	12 000
	Сату көлемі бойынша ауытқу	2 000 (Жағымды)
	Бірліктің орташа пайдасы	\$3.40
	Сату саны бойынша пайданың ауытқуы	\$6 800 (Жағымды)

III БЛОК. ШЫҒЫНДАРДЫ ЕСЕПКЕ АЛУ ӘДІСТЕРІ

- 51 Келесі кезеңде компания \$800 000 көлемінде шығынсыздық нүктесінде сатуды жоспарлады, ал тұрақты шығындар \$ 320 000 болды.

Тапсырма: осы кезеңде \$50 000 көлемде пайданы қамтамасыз ететін сату көлемін табыңыз.

- 52 R компаниясы өз клиенттеріне жалғыз қызмет көрсетеді. 2019 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған бір жылдағы олардың бюджетін талдау көрсеткендей, 3-ші кезеңде қызмет әрқайсысы \$72 бағамен 6570 рет көрсетілген, қауіпсіздік қоры 21.015% құрады.

Маржиналдық пайданың қызметтерден түсетін түсімге бюджеттік арақатынасы 35% құрайды.

Тапсырма. Үшінші кезеңдегі бюджеттік тұрақты шығындар қай мәнге ең жақын болды:

A \$115 000

B \$131 000

C \$145 000

D \$157 000

- 53 Көптеген өнім желісіндегі шығынсыздық нүктесінде кірісті анықтау үшін келесі мәндердің қайсысы қажет?

	Қажет етіледі
Белгілі бір өнімнің тұрақты шығындары	
Өнім ассортиментінің арақатынасы	
Жалпы тұрақты шығындар	
Жалпы тұрақты шығындарды бөлу әдісі	
Маржиналдық пайданың жекелеген өнімдер бойынша кіріске қатынасы	

- 54 XYZ компаниясы төменде шығындар туралы ақпарат пен сұраныс туралы мәліметтер берілген үш өнімді шығарады:

	X өнім	Y өнім	Z өнім
Маржиналдық пайданың кіріске қатынасы	30%	20%	25%
Максималды сату көлемі (\$000)	1 200	1 400	1 900
Минималды сату көлемі (\$000)	400	400	400

Кезең ішіндегі тұрақты шығындар \$850 000 құрады.

Тапсырма. Ең төменгі сату шектеулері сақталған жағдайда, кезеңдегі шығынсыз сатудың ең төменгі мәні ең қайсы мағынаға жақын болып табылады:

- A \$2 730 000
- B \$2 840 000
- C \$3 240 000
- D \$3 400 000
- 55 Қазіргі уақытта X компаниясы бірлік үшін бірдей мөлшерде және бірдей бағамен H, P, O өнімдерін сатады. H өнімі бойынша маржиналдық пайданың кіріске қатынасы 60%, P өнімі бойынша 45% және жалпы - 52% құрайды. Егер тұрақты шығындар ассортиментке тәуелсіз болса және қазіргі уақытта сатудың 25% құраса, өнімнің арақатынасының өзгеруінің әсері келесідей болады:

$$H = 45\%, P = 20\%, O = 35\%$$

жалпы маржиналдық кірістің жалпы кіріске қатынасының келесі өзгеруіне әкеледі:

A 53.85%

B 52%

C 45%

D 33.33%

- 56 Ұйым тапсырыс беру кезінде туындауы мүмкін шығындарды қарастырады.

Тапсырысты орындау үшін 1 250 кг D материалы қажет болады, бұл материал қол жетімді және ұйым стандартты өнімдерді өндіруде үнемі қолданады. Қазіргі уақытта қоймада 265 кг B материалы бар, оның бағасы өткен аптада \$795 құрады.

Материалдың ағымдағы нарықтық бағасы бір кг үшін \$3.24 құрайды.

D материалы әдетте X өнімін жасау үшін қолданылады, X өнімінің әр бірлігі 3 кг D материалын тұтынады, ал егер D материалының құны кг үшін \$3 болса, онда әрбір Ч өнімінің әр бірлігі маржиналдық пайданы \$15 көлемінде әкеледі.

Тапсырма: D материалына релеванттық шығындарды табыңыз, ол стандарттық емес тапсырыс бойынша шығындарды есептеуге қай мәнге ең жақын қосылады:

A \$3 990

B \$4 050

C \$10 000

D \$10 300

- 57 H Ltd компаниясының қоймасында өндірісін төрт жыл бұрын тоқтатқан өнім желісі үшін әр кг \$3 бағасымен бес жыл бұрын сатып алынған 15000 кг M шикізаты бар.

Қазіргі уақытта M өзінің қазіргі күйінде пайдаланылмайды, бірақ оны әр кг үшін \$1 -дан сатуға болады. PT компаниясының қазіргі өнімдерінің бірі үшін 4 кг шикізат қажет, оны әр кг үшін \$5 доллардан сатып алуға болады.

М шикізаты әр кг үшін \$0.75 шығындарымен өңделуі мүмкін және осылайша осы шикізатты алмастыра алады. Алайда, өңдеуден кейін әрбір HN бірлігін өндіру үшін 5 кг М шикізаты қажет болады.

H Ltd қазір өнімді өндіруге арналған конкурсқа қатысуға шақыру алды, онда М шикізат қолданыстағы күйде пайдаланылуы мүмкін.

Тапсырма. Тендер үшін шығындар сметасына енгізілетін М шикізатының бір кг-на тиісті релеванттық шығындар келесідей болуы керек:

A \$0.75

B \$1.00

C \$3.00

D \$3.25

58 PP компаниясына X материалын қажет ететін жеке келісімшартты орындау туралы сұраныс түсті.

Төменде X материал бойынша қол жетімді ақпарат берілген:

Баланстық құны	Жойылу құны	Ауыстыру құны
\$5 бір кг-ға	\$0.50 бір кг-ға	\$5.50 бір кг-ға

Жеке келісімшартты орындау үшін 10 кг X материалы қажет болады. Қоймада 2 жыл бұрын қателесіп сатып алынған осы материалдың 250 кг бар. Тек қазір байқалды, егер X материалы бір кг үшін \$2 жұмсай отырып өңделсе, онда оны Y материалын ауыстыру ретінде пайдалануға болады, ол үнемі қолданылады және қазіргі уақытта кг үшін \$6 тұрады.

Тапсырма. Жеке келісімшартты орындау үшін тиісті

A \$5

B \$40

C \$50

D \$55

- 59 Компанияға жеке келісімшартты орындау туралы өтініш түсті. Келісімшартты орындау үшін қажетті жұмыс күші туралы келесі ақпарат бар:

Жеке келісімшарт 100 сағаттық жұмыс уақытын қажет етеді. Алайда, әрқайсысы сағатына \$15 төлейтін жұмысшылар толық жүктемемен жұмыс істейді. Нарықта жұмыс күшінің жетіспеушілігі бар, сондықтан жеке келісімшартты орындау үшін қажет жұмысшылар қазіргі уақытта 500 сағат жұмыс уақытын тұтынатын және \$5000 маржиналдық пайда әкелетін басқа Z келісімшартынан аударылуы керек. Егер жұмыс уақыты мен Z келісімшартынан алынған болса, онда мен барлық Z келісімшартты кейінге қалдырылуы керек еді және мұндай кідіріс \$1000 айыппұлға әкелуі мүмкін.

Тапсырма: релеванттық шығындарды анықтаңыз.

A \$1 000

B \$1 500

C \$2 500

D \$7 500

- 60 Компания ерекше келісімшартты орындау кезінде қолданылатын материалдардың релеванттық шығындарын есептейді.

Келісімшарт үшін 4200 кг H материалы қажет және оны кг үшін \$6.30 - дан сатып алуға болады.

Біраз уақыт бұрын компания 10 000 кг H материалын сатып алып, содан кейін кг үшін \$4.50 төледі. Қазіргі уақытта 3 700 кг

қоймада қалды. Н материалының қоры кг үшін \$3.20 сатылуы мүмкін.

Осы келісімшарттан басқа, компания Н материалын бұдан былай пайдалана алмайды, оны қайта өңдеу нұсқасынан басқа, ол бір кг үшін \$3.70 тұрады және J материалын ауыстыру ретінде одан әрі пайдаланылады. J материалын компания үнемі пайдаланады және оны кг үшін \$7.50 бағасымен сатып алуға болады.

Тапсырма: релеванттық шығындарды анықтаңыз.

A \$17 210

B \$19 800

C \$26 460

D \$30 900

Төмендегі ақпарат 61 және 62 сұрақтарға қатысты.

ВК компаниясы сату бағасы \$14 болатын өнімді шығарады. Компания бірлік үшін \$6 көлемінде өзгермелі шығындарды және \$24 400 жылдық тұрақты шығындарды көтереді. Өнімге жылдық сұраныс 8000 бірлік.

Қазіргі уақытта өндірістің жаңа әдісі қаралуда, бұл тұрақты шығындарды 30% - ға арттырады, бірақ өзгермелі шығындарды бір бірлікке \$5 - ға дейін қысқартады. Дайын өнімнің жоғары сапасы әр бірлікті \$15 бағасы бойынша сатып, сатылымды жылына 8500 бірлікке дейін арттыруға мүмкіндік беруі тиіс.

61 Егер өндіріс әдісінің өзгеруі орын алса, шығынсыз өнім деңгейі келесідей болады:

A 500 бірлікке жоғары

B 372 бірлікке жоғары

C 915 бірліке жоғары

D 122 бірліке жоғары

62 Сатудың қандай көлемінде жылдық пайда өндірістің екі әдісінде де бірдей болады:

A 3 660 бірлік

B 4 280 бірлік

C 4 960 бірлік

D 3 172 бірлік

63 CBV Limited үшін білікті жұмыс күшінің көлеңкелі бағасы қазіргі уақытта сағатына \$8 құрайды. Бұл нені білдіреді?

A қосымша білікті еңбек ресурстарын сатып алу шығындары сағатына \$8 құрайды

B бұл білікті жұмыс күшін пайдаланудың әр сағаты үшін жасырын шығындар \$8

C маржиналдық пайда қажет болған жағдайда білікті жұмыс күшін тартудың әрбір қосымша сағаты үшін сағатына \$8-ға артады

D туындаған жағдайда білікті жұмыс күшінің әрбір қосымша сағаты үшін \$8-ға азайтылатын шығындардың жалпы сомасы

64 Компания X,Y,Z үш өнімін сатады.

X өнімі 40%-ға тең маржиналдық пайданың кіріске қатынасына ие.

Y өнімі 30%-ға тең маржиналдық пайданың кіріске қатынасына ие.

Z өнімі 35%-ға тең маржиналдық пайданың кіріске қатынасына ие.

Айына тұрақты шығындар \$200 000 құрайды. Өнімдер келесі пропорцияда сатылады:

X:3 Y:7 Z:5

Ай сайынғы кірістер шығынсыздық нүктесінде \$ _____
құрайды (мыңға дейін шамалау).

- 65 Компания өнімдердің кең ассортиментін шығарады, олардың бірі L өнімі, ол бойынша жалпы шығындар бірлік үшін \$60 құрайды.

Компания жылына 50 000 бірлік өндіреді, ал басшылық компанияға салынған \$10 000 000 жалпы инвестицияның рентабельділігін 20%-ға қол жеткізгісі келеді.

Осы ақпаратқа сүйене отырып, шығындар-плюс (\$ дәлдігімен) әдісімен L өнімінің бір бірлігін сату бағасы _____ \$ болуы керек.

- 66 Келесі жылға арналған X өнімі бойынша пайда туралы бюджеттік есеп қауіпсіздік шегі жоспарланған сатылымның 20% құрайды және бірліктің бағасы \$10 құрайды. X өнімінің маржиналдық пайда коэффициенті (C/S) 60% құрайды және тұрақты шығындар жылына \$120,000 деңгейінде жоспарланған.

Тапсырма. X өнімін бюджеттегі шығынсыздық нүктесіне апаратын бір бірліктің өзгермелі шығындарының өсу пайызы _____ % құрайтын болады.

- 67 Төменде көрсетілгендердің қайсысы сызықтық бағдарламалау әдісінің шектеулері болып табылады?

	Шектеулер?
Сызықтық тәуелділік болуы керек	
Тек екі өнім болуы мүмкін	
Тек екі шектеуші ресурстар болуы мүмкін	
Барлық өзгермелі ресурстар толығымен бөлінуі керек	
Оңтайлы шешімді табу үшін компьютерді пайдалану керек	

- 68 **Өндірістік компания негізгі компоненттерді өндіру үшін станоктардың толық қуатын пайдаланады. Станоктарды пайдалану кезіндегі шығындар келесідей:**

	\$
Өзгермелі шығындар	15 000
Тұрақты шығындар	50 000
	65 000

Егер барлық компоненттер сыртқы жеткізушілерден сатып алынып отырса, онда станоктарды \$25,000 жалпы маржиналдық пайда әкелетін басқа өнімдерді өндіру үшін пайдалануға болады.

Тапсырма. Пайданы барынша көбейтуге бағытталған компания үшінші тарап жеткізушісіне төлеуге келісетін компоненттердің максималды бағасы \$_____.

- 69 **Төменде тамақ өнеркәсібі компаниясы шығаратын дайын өнім туралы ақпарат берілген:**

Дайын өнім	К \$/өнім	L \$/ өнім	M \$/ өнім
Сату бағасы	5.00	3.00	4.40
Ингредиенттер	2.00	1.00	1.30
Өзгермелі конверсиондық шығындар	1.60	0.80	1.85
Тұрақты конверсиондық шығындар*	0.50	0.30	0.60
Пайда	0.90	0.90	0.65
Пісіру уақыты (дайын өнімге минут)	10	4	8

**Тұрақты конверсиондық шығындар – бұл дайын өнімнің белгілі бір түріне жатпайтын жалпы тұрақты шығындар.*

Әрбір өнім бірқатар операциялардан өтеді, олардың бірі ингредиенттерді үлкен пеште пісіру. Пеште пісіру уақыты шектеулі. Әр өнімді әр түрлі температурада пісіру керек болғандықтан, бір пеште бір уақытта бірнеше тағамнан тұратын тағам дайындаудың мүмкіндігі жоқ.

Тапсырма. Пешті ең көп және ең аз пайдаланылуы (ең көп және ең аз өнімді әріппен белгілеңіз):

	<i>Өнім</i>
<i>Ең көп пайдалы</i>	
<i>Ең аз пайдалы</i>	

- 70** Бірлескен процесс шеңберінде өнім өндірудің нормативтік деңгейі **К** өнімінің 5 000 литріне тең, **М**ю өнімінің 3 000 литріне тең. Бірлескен процестің жалпы шығындары \$156 000 құрады. Қазіргі уақытта компания қосымша процесті енгізу арқылы **К** өнімін модификациялау туралы шешімін қабылдауда.

Осы шешімді қабылдау тұрғысынан бір өнімдерге жұмсалған \$156 000 бірлескен шығындарды бөлудің ең жақсы тәсілі – бұл:

A 5:3:2 арақатынаста

B бөлу нүктесінде сату көлемінің арақатынасында

C қосымша өңдеуден кейін сату көлемінің арақатынасында

D дұрыс жауабы жоқ

III БЛОК ЖАУАПТАРЫ

51-ші **Жауабы: В**
Тапсырма

Шешімі:

Шығынсыздық нүктесіндегі сатудан түскен табыс = Тұрақты шығындар / C/S коэффициенті

$800\ 000 = \$320\ 000 / C/S$ коэффициенті

Маржиналдық пайданың коэффициенті = $\$320\ 000 / \$800\ 000 = 40\%$

Мақсатты пайданы қамтамасыз ететін сатудан түскен кіріс $\$50\ 000$

$(\$320\ 000 + \$50\ 000) / 40\% = \$925\ 000$

52-ші **Жауабы: В**
Тапсырма

Шешімі:

Егер 3-ші кезеңде бюджеттегі қауіпсіздік қоры 21,015% -5 құраса, онда кезең ішінде көрсетілетін қызметтер бірліктерінің шығынсыздық саны:

$6\ 570 - (6\ 570 \times 21.015\%) = 5\ 189$ бірлік

Осы деңгейдегі маржиналдық пайда тұрақты шығындар көлеміне тең.

Бұл көлем үшін маржиналдық пайда келесідей болады:

$5\ 189 \times 35\% \times \$72 = \$130\ 763$

Сонымен, тұрақты шығындар $\$130\ 763$ құрайды (бұлар В-ға ең жақын, яғни $\$131,000$).

53-ші **Жауабы:**
Тапсырма

**Талап
қойылады?**

Белгілі бір өнімнің тұрақты шығындары

✓

Өнім ассортиментінің арақатынасы

✓

Жалпы тұрақты шығындар	✓
Жалпы тұрақты шығындарды бөлу әдісі	
Маржиналдық пайданың жекелеген өнімдер бойынша кіріске қатынасы	✓

**54-ші
Тапсырма**

Жауабы: С

Бастапқыда, кем дегенде, ең төменгі сатылымдар орындалуы керек. Бұл жағдайда алынған маржиналдық пайда келесідей болады

$$(30\% \times 400) + (20\% \times 400) + (25\% \times 400) = \$300\,000.$$

Тиісінше, шығынсыздық нүктесіне жету үшін тағы $\$850\,000 - \$300\,000 = \$550\,000$ маржиналдық пайда табу қалады.

Компания ең аз сатылымда максималды маржиналдық пайда алу үшін осылайша X, Y, Z өнімдерін сәйкес пропорцияда өндіргісі келеді..

X өнімін максималды сату қосымша

$\$(1\,200\,000 - 400\,000) \times 30\% = \$240\,000$ маржиналдық пайданы тудырады. Осылайша, тағы $\$550\,000 - \$240\,000 = \$310\,000$ табу керек.

Y өнімінен маржиналдық пайдасын алу үшін келесі сатудан түскен табыс қажет

$$\$310\,000 / 0.25 = \$1\,240\,000.$$

Осылайша, шығынсыз сатудың минималды мәні:

X (максимум)	1 200
Y (минимум)	400
Z (минимум + 1 240)	1 640
	3 240

55-ші Жауабы: А**Тапсырма**

Шешімі:

Бірінші қадамда маржиналдық пайданың О өнімі бойынша кіріске қатынасын есептеу керек:

Н	$60\% \times 1/3 =$	20%
Р	$45\% \times 1/3 =$	15%
О	$51\% \times 1/3 =$	17%
	Жалпы =	52%

Ассортиментті өзгерту арқылы жалпы қатынас келесідей болады:

Н	$60\% \times 45\% =$	27%
Р	$45\% \times 20\% =$	9%
О	$51\% \times 35\% =$	17.85%
	Жалпы =	53.85%

56-ші Жауабы: В**Тапсырма**

Шешімі:

D материалын ұйым үнемі пайдаланады, сондықтан стандартты емес тапсырысты орындау үшін пайдаланылса, оны ауыстыруға болады.

Материал кг үшін \$3.24 бағасымен оңай қол жетімді.

Демек, D материалына қатысты релевантты шығындар келесідей болады

$$1,250 \text{ кг} \times \$3.24 = \$4,050$$

57-ші Жауабы: D**Тапсырма**

Шешімі:

Материалды ауыстыру құны (4кг \$5.00-дан)	20.00
Минус Қайта өңдеудің қосымша құны ($\$0.75 \times 5 \text{ кг}$)	3.75
Әрбір бірлік үшін қазіргі жағдайдағы М-ның құны \$16.25	\$16.25

Осылайша, тендер үшін жұмыста М - ды пайдаланудың балама құны = $\$16.25/5$ кг-ға = $\$3.25$ кг-ға.

58-ші Жауабы: В
Тапсырма

Баланстық құн – тарихи шығындар, сондықтан ол өзекті (релевантты) емес. Х материалын ауыстыруға еш жоспар жоқ. Х материалы үшін екі пайдалану жағдайы бар: әр кг үшін $\$0.5$ алу арқылы жою немесе Y материалын ауыстыру ретінде пайдалану, бұнда әр кг үшін $\$4$ үнемдеуге мүмкіндік береді ($\$6 - \2). Соңғысы қолайлы нұсқа болып табылады және тиісті релеванттық шығындар $10 \text{ кг} \times \$4 = \40 құрайды.

59-ші Жауабы: С
Тапсырма

Шешімі:

Еңбекресурстары шектеулі, сондықтан баламалы шығындарды ескеру қажет. Z келісімшартының маржиналдық пайдасы соған қарамастан алынады, бірақ кейінге қалдырылады. Сондықтан тиісті релеванттық шығындар: жалақы мен айыппұл.

$$(\$15 \times 100 \text{ час}) + (\$1\,000) = \$2\,500$$

60-ші Жауабы: А
Тапсырма

Шешімі:

$$3\,700 \text{ кг} \times \$3.80 + 500 \text{ кг} \times \$6.30 = \$17\,210$$

61-ші Жауабы: D
Тапсырма

Шешімі:

Бір бірліктің маржиналдық пайдасы $(\$14 - \$6) \quad \$8$
Шығынсыздық нүктесі = $\$24\,400 / \$8 \quad 3\,050$ бірлік
Өндірістің жаңа тәсілімен: $\quad \quad \quad \$16.25$
Бір бірліктің маржиналдық пайдасы $(\$15 - \$5) \quad \$10$

$$\text{Шығынсыздық нүктесі} = \$31\,720 / \$10 = 3\,172 \text{ бірлік}$$

Шығынсыздық нүктесі 122 бірлікке өседі.

62-ші Жауабы: А

Тапсырма

Шешімі:

X белсенділік деңгейі болсын. Шығынсыздық нүктесінде екі пайда да бірдей.

$$8X - 24\,400 = 10X - 31\,720$$

$$31\,720 - 24\,400 = 10X - 8X$$

$$X = 3\,660$$

63-ші Жауабы: С

Тапсырма

Көлеңкелі баға – бұл ресурстың бір қосымша бірлігін «пайдаланбаудың» балама құны. Бұл шектеулі ресурстың көлемі бір бірлікке аз болса, жоғалуы мүмкін қосымша маржиналдық пайда. Сол сияқты, шектеулі ресурстың бір қосымша бірлігі болған жағдайда пайда болатын маржиналдық табыстың мөлшері.

64-ші Жауабы: Ай сайынғы кірістер шығынсыздық нүктесінде \$594 000.

Тапсырма

Шешімі:

Маржиналдық пайданың кіріске қатынасының орташа өлшенген коэффициенті (C/S) келесідей есептелінеді:

$$(3 \times 40\%) (7 \times 30\%) (5 \times 35\%) / (3 + 7 + 5) = 33.67\%$$

Осылайша, шығынсыздық нүктесіндегі ай сайынғы кіріс келесідей анықталады: тіркелген шығындардың маржиналдық пайданың C/S кірісіне қатынасының орташа өлшенген коэффициентіне бөлу ретінде есептелінеді:

$$\$200\,000 / 0.3367 = \$594\,000$$

65-ші Тапсырма **Жауабы:** L өнімінің бір бірлігі үшін шыққан шығын – плюс әдісі бойынша сату бағасы \$100 болуы керек.

Шешімі:

Жалпы жылдық шығын = \$60 x 50,000 бірлік = \$3,000,000

Міндетті жылдық табыс = \$10,000,000 x 20% = \$2,000,000

Жалпы шығындардың пайызы ретінде кіріс = 2 000 000 / 3 000 000 = 67%

«Шығын-плюс» әдісін қолданып талап етілетін сату бағасы = \$60 + (67% + \$60) = \$100

66-ші Тапсырма **Жауабы.** X өнімін бюджеттегі шығынсыздық нүктесіне әкелетін бірлікке шаққандағы өзгермелі шығындарының өсу пайызы 30% құрайды.

67-ші Тапсырма **Жауабы.**

Шектеулер?

Сызықтық тәуелділік болуы керек	✓
Тек екі өнім болуы мүмкін	✓
Тек екі шектеуші ресурстар болуы мүмкін	
Барлық өзгермелі ресурстар толығымен бөлінуі керек	✓
Оңтайлы шешімді табу үшін компьютерді пайдалану керек	

68-ші Тапсырма **Жауабы.** Пайданы барынша көбейтуге бағытталған компания компоненттер үшін үшінші тарап жеткізушілеріне төлеуге келісетін максималды баға - \$40 000.

Шешімі:

Егер компоненттер үшінші тарап жеткізушілерінен сатып алынса:

	\$
Басқа жерде алынған маржиналдық пайда	25 000
Өзгермелі шығындардың үнемделуі	<u>15 000</u>
Сатып алудың максималды бағасы	40 000

69-ші Жауабы.
Тапсырма

	<i>Продукт</i>
<i>Ең көп пайдалы</i>	L
<i>Ең аз пайдалы</i>	K

Шешімі:

	K	L	M
	\$/продукт	\$/продукт	\$/продукт
Сату бағасы	5.00	3.00	4.40
Өзгермелі шығындарды шегергенде	3.60	1.80	2.15
Дайын өнім бірлігінің маржиналдық пайдасы	1.40	1.20	1.25
Минуттар	÷10	÷4	÷8
Минуттағы маржиналдық пайда	0.14	0.30	0.16

70-ші Жауабы: D
Тапсырма

Қосымша процесті енгізу туралы шешім қабылдаған кезде қосымша кірістер мен қосымша шығындарды қарастыру қажет. Бірлескен шығындарды бөлу мұндай шешім үшін қолайлы емес.

IV БЛОК. БЮДЖЕТТЕУ

71 Төмендегілердің қайсысы бюджеттеу мақсаттары ретінде анықталуы мүмкін?

	Бюджеттеу мақсаттары?
Ақпараттық қарым-қатынас (коммуникациялар)	
Өкілеттік беру (авторизация)	
Сатуды барынша арттыру	
Үйлестіру (координация)	

Үш шығындар жинағы анықталған. Бір жылдағы қайта реттеу шығындарының бюджеті \$180 000 құрады.

Тапсырма. F өнімінің бір бірлікке қайта реттеуге арналған бюджеттік шығындар \$ _____ құрайды.

Төмендегі ақпарат 72 және 73 сұрақтарға қатысты.

LMN бөлімшесі адамдар мен жүктерді басқа бөлімшелерге жеткізу үшін автомобильдер паркіне қызмет көрсетеді. 2013 жылдың 31 қазанында аяқталған 1 жылдың ішінде 4 420 адам және 30 500 кг жүк тасымалданды. Шығындар \$850 000 құрады.

Бөлім басшылығы шығындардың 60% - ы өзгермелі екенін анықтады, өзгермелі шығындардың 50% - ы тасымалданатын адамдардың санына, ал қалған 50% - ы тасымалданатын жүктің салмағына байланысты.

Қазіргі уақытта компания 2014 жылдың 31 қаңтарында аяқталатын 3 айға қосымша әдіспен бюджетті дайындауда. Осы бюджеттік кезеңде мыналар күтіледі:

- * барлық бағалар 2013 жылдың 31 қазанында аяқталған жылдың орташа бағасымен салыстырғанда 2% - ға жоғары болады;
- * тиімділік деңгейі өзгермейді;
- * қызмет деңгейі келесі:
 - 1 150 адам;
 - 8 100 кг жүк.

72 **Адамдарды тасымалдауға жататын бюджеттік өзгермелі шығындар 2014 жылғы 31 Қаңтарда аяқталатын үш ай ішінде (\$100 дәлдікпен) келесіні құрайды:**

A \$55 300

B \$6 400

C \$66 300

D \$67 700

73 **Жүктерді тасымалдауға жататын бюджеттік өзгермелі шығындар 2014 жылғы 31 Қаңтарда аяқталатын үш ай ішінде (\$100 дәлдікпен) келесіні құрайды:**

A \$56 400

B \$57 600

C \$67 800

D \$69 000

74 **EFG процесстік (ABC) бюджеттеу әдісін қолданады. Компания төменде келтірілген өнімдерді шығарады:**

	E Өнім	F Өнім	G Өнім
Өнімнің бюджеттік жылдық көлемі (бірлік)	75 000	120 000	60 000
Партияның көлемі (бірлік)	200	60	30
Партияны қайта реттеу саны	5	3	9

Үш шығындар жинағы анықталды. Бір жылдағы қайта реттеу шығындарының бюджеті \$180,000 құрады.

Тапсырма. F өнімінің бір бірлікке қайта реттеуге арналған бюджеттік шығындар \$ _____ құрайды.

- 75 РР келесі жылға өз өнімдерінің бірі СуперХ үшін материалдарды сатып алуға арналған бюджетін және өндірістік бюджетін дайындайды.**

СуперХ бойынша келесі ақпарат берілген:

Сатып алу сұранысы (бірлік)	30 000
Бір бірлікке материалдар шығыны	7 кг
Кезеңнің басындағы есептік қорлар	3 500 бірлік
Кезеңнің соңына қажетті қорлар	басына қарағанда 35%-ға жоғары

Тапсырма. СуперХ өнімінің қанша мөлшері өндірілуі керек?

A 28 775

B 30 000

C 31 225

D 38 225

- 76 Икрементті бюджеттеу әдісі:**

A белгілі бір жоспарларға байланысты қосымша шығындарды бюджеттеу жүйесі

B өзгермелі өндіріс шығындарын бюджеттеу жүйесі

C жауапты менеджер тиісті қызметті жалғастыру қажеттілігін негіздегеннен кейін ғана бюджеттер әзірленетін жүйе

D Қызмет деңгейіндегі күтілетін өзгерістерді және инфляцияның бағаларын / әсерін ескере отырып, өткен жылдың бюджеттік көрсеткіштерін түзету жолымен бюджеттерді әзірлеу жүйесі

- 77 Компания ағымдағы жылдың келесі үш айында келесі күтілетін сатылымдарға ие:**

Сәуір	12 000 бірлік
Мамыр	15 000 бірлік
Маусым	18 000 бірлік

Өнімнің қалдықтары сәуір айының басында 3 600 бірлік болады деп күтілуде.

Әр айдың соңында кезеңнің соңындағы қалдықтар келесі айдың сатылымының 30% болуы керек деп жоспарлануда.

Тапсырма. Күтілетін өндіріс деңгейі мамыр айында _____ бірлікті құрайды.

- 78** Н компаниясы регрессиялық талдау мен уақыт қатарларын талдауды қолдана отырып, келесі жылы сату деңгейін болжауды жүзеге асырады.

Өткен кезеңдердің сатылымын талдау тоқсандық сату трендінің теңдеуін құруға мүмкіндік берді: $y = 26X + 8\ 850$, мұнда X - тоқсандық есеп кезеңі, ал y – бірліктердің тоқсандық сату тренді. Келесі жылдың 1-тоқсанында x мәні 25-ке тең болады.

Маусымдық тоқсандық ауытқулар мультипликативті модель арқылы есептелінген.

Тоқсан 1–15%

Тоқсан 2–5%

Тоқсан 3+5%

Тоқсан 4+15%

Өндіріс деңгейі жыл бойы тұрақты болып қалады деп болжануда. Компанияның жыл соңындағы қорлары нөлге тең болады.

Тапсырма. Келесі жылдың 1-ші және 4-ші тоқсандарындағы бюджеттік сату көлемінің арасындағы айырмашылық мынаны құрайды:

A 78 бірлік

B 2 850 бірлік

C 2 862 бірлік

D 2 940 бірлік

79 Төмендегі анықтамалардың қайсысы «нөлден» бюджеттеу (ZBB) әдісін жақсы сипаттайды?

A барлық санаттар бойынша шығындар нөлге ұмтылуы тиіс бюджеттеу әдісі

B бюджеттеу әдісі, онда барлық қызмет түрлері бюджетті қалыптастырған сайын қайта бағаланады

C бюджеттеу әдісі, онда өндіріс көлемінің өзгеруіне қатысты тұрақты және өзгермелі шығындардың сипаттамасындағы айырмашылық шешуші рөл атқарады. Бюджет тиісті ауытқуларды ескеруі керек

D әрбір бюджет орталығындағы кірістер мен шығыстардың сомасы нөлге тең болуы тиіс бюджеттеу әдісі

80 АВ келесі жылға өзінің кассалық бюджетін дайындайды. Келесі жылдың басындағы дебиторлық берешек \$ 460 000 құрайды. Келесі жылға арналған бюджетте қарастырылған сатудан түскен табыстар \$5 400 000 құрайды және жыл ішінде біркелкі болады. Сатып алулардың 80% - ы несиеге, ал қалғаны қолма-қол ақшаға түседі деп есептеледі. Клиенттер несиені келесі айда төлейді.

Тапсырма: келесі жылы клиенттерден бюджетте көзделген түсімдер:

A \$5 040 000

B \$5 410 000

C \$5 500 000

D \$5 890 000

Келесі деректер 81 және 82 сұрақтарға қатысты

Компания өзінің шығындарын өткен деректер негізінде бағалайды. Компанияның өндірістің әр түрлі деңгейіне жұмсаған жалпы шығындары келесідей болды:

Өндіріс бірлік	Жалпы шығындар \$
160 000	2 420 000
185 000	2 775 000
190 000	2 840 000

Компания жалпы шығындарды тұрақты және өзгермелі компонент арасында бөлу үшін минимакс әдісін қолданады. Инфляцияны елемейсіз.

81 Өндіріске болжанатын жалпы шығындар 205 000 бірлік:

A \$2 870 000

B \$3 050 000

C \$3 064 211

D \$3 080 857

Компания өндіріс көлемі 180 000 бірлікке жеткенде тұрақты шығындардың \$30 000 сатылы өсуі бар екенін анықтады.

Тапсырма. Қосымша ақпаратты пайдалана отырып, 175 000 бір-

82 лік өндірісінің жалпы шығындарын бағалаңыз:

A \$2 645 000

B \$2 275 000

C \$2 615 000

D \$2 630 000

83 Төменде көрсетілгендердің қайсысы тұрақты өндірістік үстеме шығындардың бюджетіне қосылуы керек?

A Зауыт жұмысшыларының өнімділігін бақылайтын басшының жылдық жалақысы

В Бас кеңсе ғимаратының жылдық жалдау ақысы

С Өнімді жасау үшін пайдаланылатын зауыттық жабдықтың электр энергиясын тұтынудың жылдық өзгермелі шығындары

Д Өнімді өндіруге арналған материалдардың жылдық құны

84 Икемді бюджет келесі мағына ретінде жақсы анықталады:

А Кезең ішінде өзгермейтін процестің бір деңгейіне арналған бюджет

В Нөлдік шығындарға негізделген және шығындар толығымен негізделген жағдайда ғана өсетін бюджет

С Кезең ішінде нақты сатылған бірлік саны бойынша бюджет

Д Өндірістің кез-келген деңгейіне түзетілуі мүмкін бюджет

85 Төмендегі ескертулердің қайсысы қосымша бюджеттеуді сынға алмайды?

	Сын емес
Бұл менеджерлерді, қызметкерлерді және кәсіподақтарды тапсырмалар қаупіне ұшыратуы мүмкін	
Бұл әрекетсіздікті ынталандырады	
Бұл көп уақытты қажет етеді, өйткені ол нөлден бюджеттеуді білдіреді	
Бұл пайдасыз шығындарды ынталандырады	
Бұған бұрынғы тиімсіздіктер кіреді, өйткені шығындар зерттелмеген	

IV БЛОК ЖАУАПТАРЫ

71-ші **Жауабы.**
Тапсырма

	Бюджеттеудің мақсаты?
Ақпараттық өзара іс-қимыл (коммуникациялар)	✓
Өкілеттік беру (авторизация)	✓
Сату көлемін барынша арттыру	
Координация (Үйлестіру)	✓

Бюджеттер арқылы менеджерлер бюджеттік кезеңде олардан қандай көрсеткіштер күтілетіні туралы, сондай-ақ осы көрсеткіштерге қол жеткізу үшін қандай көлемде қаржы жұмсалуды мүмкін екендігі туралы хабардар етеді. Бұл бюджеттеудің ақпараттық мақсаты.

Келісілген. бюджеттер менеджерлерге олардың бюджеттік орталықтары шеңберінде қызметті жүзеге асыруға байланысты шығыстарды жүргізуге өкілеттік беру үшін ресми негіз болып табылады. Сондықтан авторизация - бюджеттеудің мақсаты.

Ұйым сатуды барынша көбейтуді мақсат ете алады және бюджетті әзірлеу осы мақсатқа қол жеткізуге ықпал етеді, ал сатуды барынша көбейтудің өзі бюджеттеудің мақсаты емес, сондықтан бұл тармақ дұрыс жауап емес.

Жеке бюджеттік көрсеткіштер кәсіпорынның экономикалық қызметінің жалпы жоспары шеңберінде белгіленеді, осылайша бюджеттеу жалпы мақсаттарға жету үшін жеке күш-жігерді үйлестіруді қамтамасыз етеді, сондықтан бұл тармақ дұрыс.

72-ші **Жауабы: D**
Тапсырма

Шешімі келесі жауапта ұсынылған.

73-ші Жауабы: D
Тапсырма

Шешімі:

2013 жылдың 31 қазанында аяқталған жылы жалпы өзгермелі шығындар $\$850\,000 \times 60\% = \$510\,000$ болды

Оларды келесідей талдауға болады:

	Адамдар	Жүктер (кг)	Барлығы
Өзгермелі шығындар 50:50	\$255 000	\$255 000	\$510 000
Бірлік бір жылда	4 420	30 500	
Бір бірлікке шаққандағы шығындар	\$57.69	\$8.36	
Түзетілген шығындар (x1.02)	\$58.84	\$8.53	
2014 жылғы 31 қаңтарға дейінгі кезеңдегі қызмет	1 150	8 100	
Барлық тиісті шығындар	\$67 666	\$69 093	\$136 759

74-ші Жауабы.
Тапсырма

Шешімі:

	Е өнімі	Ғ өнімі	Г өнімі	Қорытынды
Партиялардың бюджеттік саны	75 000/200 = 375	120 000/60 = 2 000	60 000/30 = 2 000	
Бір партияға қайта реттеу саны	5	3	9	
Барлық түзетулер	1 875	6 000	18 000	25 875

Қайта реттеуге арналған бюджеттік шығындар:
 $\$180\,000 / 25\,875 = \6.96 бір қайта реттеуге

Осылайша, F өнімінің бірлігіне қайта реттеуге арналған бюджеттік шығындар:
 $(\$6.96 \times 3) / 60 = \0.35 бір бірлікке немесе
 $\$6.96 \times 6\,000 / 120\,000 = \0.35 бір бірлікке

75-ші Тапсырма **Жауабы: С**

Шешімі:

	Бірлік
Сату көлемі	30 000
плюс кезең соңындағы қорлар (3 500 x 1.35)	4 725
Кезеңнің басындағы қорларды шегеру	(3 500)
Өндіріс көлемі	31 225

76-ші Тапсырма **Жауабы: D**

Қызмет деңгейіндегі күтілетін өзгерістерді және инфляцияның бағаларын / әсерін ескере отырып, өткен жылдың бюджеттік көрсеткіштерін түзету жолымен бюджеттерді әзірлеу жүйесі

77-ші Тапсырма **Жауабы. Мамыр айында өндірістің күтілетін деңгейі 15 900 бірлікті құрайды.**

Шешімі:

Өндіріс бюджеті	Сәуір, бірлік	Мамыр, бірлік	Маусым, бірлік
Сату бюджеті	12 000	15 000	18 000
Плюс кезеңнің соңындағы қалдықтар	4 500	5 400	
	16 500	20 400	
Кезеңнің басындағы қалдықтарды шегеру	3 600	4 500	
Өндіріс	12 900	15 900	

78-ші Жауабы: D
Тапсырма

Шешімі:

Квартал	X Мағынасы		Тренд, бірліктер	Маусымдық тоқсандық ауытқулар	Сату болжамы, бірлік
1	25	$y = (26 \times 25) + 8\ 850$	9 500	x 85%	=8 075
2	26	$y = (26 \times 26) + 8\ 850$	9 526	x 95%	=9 049.7
3	27	$y = (26 \times 27) + 8\ 850$	9 552	x 105%	=10 029.6
4	28	$y = (26 \times 28) + 8\ 850$	9 578	x 115%	=11 014.7
					38 169

79-ші Жауабы: B
Тапсырма

Нөлден бюджеттеу - бұл бюджетті дайындау әр уақытта таза парақтан басталатын жүйе. Қызметтің барлық түрлері бойынша барлық шығындар нөлден бастап есептелуі керек, ал әрбір қызмет түрін жүргізу тәсілдері бұл қызмет бірінші рет жүзеге асырылатын сияқты қайта бағалануы керек.

80-ші Жауабы: C
Тапсырма

Шешімі:

	\$
Өткен кезеңдерде алынған ақшалай қаражат	460 000
Бюджеттік кезеңдегі сату	5 400 000
Барлығы	5 860 000
Несиеге сату келесі кезеңге дейін әлі төленбеген ($\$ 5\ 400\ 000 \times 80\% \times 1/12$)	(360 000)
Барлығы алынған ақшалай қаражат	5 500 000

81-ші Жауабы: В
Тапсырма

Шешімі:

Бірлікке арналған өзгермелі шығындар	$= (\$2\,840\,000 - \$2\,420\,000) / (190\,000 - 160\,000)$ $= 420\,000 / 30\,000 = \$14$ бір бірлікке
Тұрақты шығындар	$= \$2\,840\,000 - (190\,000 \times \$14) = \$180\,000$
205 000 бірлікке арналған шығындар жиыны	$= (205\,000 \times \$14) + \$180\,000 = \$3\,050\,000$

82-ші Жауабы: С
Тапсырма

Шешімі:

Тұрақты шығындардың өсуіне дейінгі шығындар	$= \$2\,840\,000 - \$30\,000 = \$2\,810\,000$
Бірлікке арналған өзгермелі шығындар	$= (\$2\,810\,000 - \$2\,420\,000) / (190\,000 - 160\,000) = \$390\,000 / 30\,000 = \$13$
190 000 бірліктен басталатын тұрақты шығындар.	$= \$2\,840\,000 - (190\,000 \times \$13) = \$370\,000$
175 000 бірлікке арналған жалпы шығын	$= (175\,000 \times \$13) + (\$370\,000 - \$30\,000) = \$2\,615\,000$

83-ші Жауабы: А
Тапсырма

Бас кеңсе ғимаратының жылдық жалдау ақысы өндірістік емес, әкімшілік үстеме шығындарға жатады. Электр энергиясын тұтыну тұрақты емес, өзгермелі өндірістік шығындарға жатады, ал материалдар үстеме емес, тікелей шығындарға жатады.

84-ші Жауабы: D
Тапсырма

A – бекітілген бюджет. B – нөлден бюджеттеу. C – қызметтің нақты деңгейіне қайта есептелген бюджет.

85-ші Жауабы.
Тапсырма

Шешімі:

	Сын емес
Бұл менеджерлерді, қызметкерлерді және кәсіподақтарды тапсырмалар қаупіне ұшыратуы мүмкін	✓
Бұл әрекетсіздікті ынталандырады	
Бұл көп уақытты қажет етеді, өйткені ол нөлден бюджеттеуді білдіреді	✓
Бұл пайдасыз шығындарды ынталандырады	
Бұған бұрынғы тиімсіздіктер кіреді, өйткені шығындар зерттелмеген	

Нөлден бюджеттеу қызметкерлерге қауіп төндіруі мүмкін, өйткені олар барлық шығындар мен әрекеттерді негіздеуі керек. Бұл қосымша бюджеттеумен мүмкін емес.

Қосымша бюджетті дайындау уақыт бойынша ұзақ емес, өйткені бюджеттер алдыңғы кезеңнің деректеріне негізделген.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

1. Апчерч, Алан *Управленческий учет: принципы и практика* / Апчерч Алан. – М.: Финансы и статистика, 2019. – 952 с.
2. Маскелл, Брайан *Практика бережливого учета. Управленческий, финансовый учет и система отчетности на бережливых предприятиях* / Брайан Маскелл, Брюс Баггали. – М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2018. – 384 с.
3. Молчанов, С.С. *Управленческий учет за 14 дней. Экспресс-курс* / С.С. Молчанов. – М.: Питер, 2017. – 702 с.
4. *Практические материалы по управленческому учету PwC*. – Алматы: PwC, 2020.
5. *Практические материалы по управленческому учету E&Y*. – Алматы: E&Y, 2020.
6. *Современные концепции управленческого учета и контроллинга [Электронный ресурс]: учебное пособие* / И. Д. Демина (070) [и др.]: ред. – Саратов: Ай Пи Эр медиа, 2018. – 207 с.

МАЗМҰНЫ

I Блок. Шығындарды есепке алу әдістері	
1-30 сұрақтар.....	3
Жауаптары	17
II Блок. Ауытқуларды талдау	
31-50 сұрақтар.....	29
Жауаптары	37
III Блок. Шығындарды есепке алу әдістері	
51-70 сұрақтар	44
Жауаптары	54
IV Блок. Бюджеттеу	
71-85 сұрақтар	61
Жауаптары	68
Пайдаланылған дереккөздердің тізімі	74

Баяхметова А.Т., Ашимова А.А.

БАСҚАРУ ЕСЕБІ

Практикумы

Компьютерде беттеген *Ш.Айтмұқұшева*
Мұқабасын безендірген *С.Қасымов*

Басуға 26.04.2023 қол қойылды. Пішімі 70x100^{1/16}.
Қаріп түрі «Times New Roman». Көлемі 4,8 баспа табақ.
Таралымы 200 дана. Тапсырыс №24.

ISBN 978-601-269-323-2

ИП «Балауса»
Байланыс тел.: 8 705 325 72 79, 8 702 109 94 49
E-mail. Balausa2010@inbox.ru